

Erfaringene fra fosterhjemmene viser vei fra antagelser til kunnskap!

Fosterhjemsundersøkelsen 2022 og Ung i fosterhjem 2022

- en brukerundersøkelse fra Norsk Fosterhjemsforening med svar fra over 1300 fosterhjem

Innhold

1. Innledning - funn som gjør oss klokere	3
2. Oppsummering.....	5
2.1 Dagens fosterhjemsforhold ivaretar ikke godt nok hensynet til barnets beste.....	5
2.2 Foreningen ber om utvikling og iverksetting av følgende tiltak.....	6
3. De viktigste funnene sett i lys av dagens politikk i fosterhjemsomsorgen.	8
3.1 Rekruttering av fosterhjem	8
3.2 Barnas rett til medvirkning ikke tilstrekkelig ivaretatt	8
3.3 Utilstrekkelig opplæring	8
3.4 Ettervern er det lite konkret kunnskap om - det skaper utrygghet	9
3.5 Fosterbarn med minoritetsetnisk bakgrunn	9
3.6 Samvær og effekt av EMD dommene.....	9
3.7 Barnas omsorgsbehov og tilretteleggingstiltak.....	10
3.8 Samarbeid med barneverntjenesten	10
3.9 Et fosterhjemsoppdrag påfører ofte fosterfamilien økonomisk tap.....	10
3.10 Relasjoner og tidsperspektiv	11
3.11 Fosterforeldres mulighet for ivaretagelse av barnets beste	11
3.12 Fosterbarn diskrimineres i forhold til tilgang til viktige digitale tjenester	11
3.13 Fosterhjem og pandemi	11
4. Vurdering av noen av funnene, med referanse til spørsmålene i undersøkelsen	12
4.1 Kjennetegn ved dagens fosterhjems plasseringer	12
4.2 Rekruttering av fosterforeldre	14
4.3 Fosterhjemsoppdraget og økonomiske forhold.....	15
4.4 Kartlegging av helse og oppfølgingsbehov	18
4.5 Oppfølging, veiledning og tilretteleggingstiltak	19
4.6 Tilsyn.....	21
4.7 Opplæring av fosterforeldre.....	21
4.8 Samvær og kontakt med foreldre	22
4.9 Ettervern.....	23
4.10 Barn og unges medvirkning.....	24
4.11 Effekt av EMD dommene.....	24
4.12 Tilbakeføring til foreldrehjemmet og det å leve uavklart i midlertidighet i lang tid.....	25
4.13 Kontakt med foreldre	26
4.14 Samarbeide med barneverntjenesten	27
4.15 Ikke planlagt flytting.....	30
4.16 Pandemisituasjonen og dennes betydning	32
4.17 Fosterhjem og minoriteter	32
4.18 Rett til familieliv i fosterfamilien	33
4.19 Offentlige strategier på fosterhjemsfeltet – barnevernsreform og fosterhjemsstrategi	33
4.20 Rettigheter som fosterforelder til å ivareta barnets/ungdommens interesser	34
5. Undersøkelsen «Ung i fosterhjem 2022».....	35
5.1 Hva kjennetegner ungdom tilknyttet ettervern og hva er deres oppfatning av fosterhjemsrelasjonen?.....	35
5.2 Ungdommens oppfatning av samvær og kontakt med foreldre.....	36
5.3 Ungdommens medvirkning	36
5.4 Ungdommens erfaringer i møter med kontaktperson, tilsynsperson og tillitsperson.....	37
5.5 Ungdommens forhold til ettervern	38
6. Hva sier funnene om behov for endringer i fosterhjemsomsorgen?.....	39
Vedlegg.....	41

1. Innledning - funn som gjør oss klokere

Norsk Fosterhjemsforening er den største brukerorganisasjonen i barnevernet. Foreningen representerer alle medlemmene av fosterhjemmet, både de voksne og barna.

Vi presenterer her en rapport basert på funn fra «Fosterhjemsundersøkelsen 2022», med 1300 fosterforeldre respondenter og «Ung i fosterhjem 2022» med 162 ungdomsrespondenter. Dette gir et unikt kunnskapsgrunnlag på fosterhjemsfeltet! Undersøkelsene med alle data ligger vedlagt.

Å bevare anonymitet for respondentene er av overordnet betydning. I spørreundersøkelsen har det flere steder vært mulig å supplere med individuelle svar/fritekst. Også her får vi viktig kunnskap. I den offisielle versjonen av Fosterhjemsundersøkelsen 2022 har det vært nødvendig å fjerne slik fritekst og analyser for å sikre total anonymisering av respondentene.

Fosterhjemsomsorgen er det mest komplekse området innen barnevernsfeltet. Skal man lykkes i dette arbeidet, må man vite hvordan virkeligheten er, hva som trengs for å styrke fosterhjemsomsorgen, og hva som fungerer. Man må basere seg på kunnskap fra brukerne. Det er formålet med fosterhjemsundersøkelsen, å fremskaffe systematisert brukerkunnskap for en mer treffsikker fosterhjemsomsorg, til det beste for barna.

I underkant av 9000 barn i alder 0-17 år bor i fosterhjem, og dertil bor 500-600 barn i beredskapshjem¹. I tillegg bor en andel ungdom på ettervern i fosterhjemmet, eller med oppfølging av fosterhjemmet. Dette er mange barn og mange fosterhjem. Det finnes ikke nasjonal statistikk på antall operative fosterhjem ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), det er en mangel som vi håper Bufdir gjør noe med snarlig. Det er viktig statistikk både i rekrutteringsøyemed, og tall på gjenbruk av stabile, gode fosterhjem er interessant for feltet.

Vi vet at fosterhjem er det viktigste tiltaket når barn ikke kan bo i foreldrehjemmet, samtidig så vet vi ikke nok i dag om forhold av betydning for barna og fosterfamilien.

Det er behov for mer kunnskap – at vi går fra antagelser

til å basere oss på kunnskap og erfaringer fra brukerne!

Årets undersøkelse bygger videre på Fosterhjemsundersøkelsen 2021 men vi har noen viktige utvidelser: I år har vi for første gang en separat fosterhjemsundersøkelse for ungdom fra 17 til 25 år – «Ung i fosterhjem 2022». Fosterforeldrene som har svart representerer mer enn 1600 fosterbarn og ungdommer.

Årets undersøkelse er også utvidet til å omfatte både kommunale fosterhjem, statlige familiehjem (spesialiserte fosterhjem) og spesialiserte familiehjem som har avtale med private aktører. Vi har i noen grad krysskjørt enkelte spørsmål opp mot hverandre og særskilt sett på hva de statlige spesialiserte fosterhjem har svart. Ved interessante funn er dette gjengitt.

Nytt av året er også at vi har fanget opp svar på kommunenivå. Vi har også gitt respondentene mulighet til å gi sin omsorgskommune et terningkast. Vi synliggjør kun kommunenes poeng score der det er over 4 i terningkast og der det er flere enn 6 respondenter. Norge er et langstrakt land, med mange små kommuner, og det er viktig å sikre anonymitet hos respondentene av undersøkelsen.

¹ Bufdir (2020)

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_fosterhjem/

Det er mye data, mye nyttig forskningsmateriale som vi ikke har hatt kapasitet til å gå nærmere inn i, i denne rapporten. Forskere eller andre fagpersoner kan ta kontakt med foreningen for å få fullstendig versjon med alle kommentarer og innspill, samt forespørre om uttrekk og krysskjøring av innsamlet data.

Vi takker for innspill til spørsmål i undersøkelsen fra Bufdir, Barneombudet, og flere andre aktører på barnevernsfeltet.

Vi tar forbehold mht. fremstilling og tolking av data, da vi ikke er forskere på feltet. Du oppfordres til å gå inn og studere svarene selv i forhold til spørsmål du er spesielt opptatt av. Undersøkelsen baserer seg på at man svarer for ett fosterbarn. Der det har vært mulig har vi også spurt etter samlede erfaringer.

Foreningens ambisjon er å bidra til en bedre fosterhjemsomsorg for barna og ungdommen, fosterforeldre og foreldre. Vi ønsker både å være en samarbeidspart og en vaktbikkje ovenfor myndigheter og politikere, for at barn og unge i fosterhjem skal få tryggere og mer stabile rammer og bedre rettsikkerhet!

Mye er bra i fosterhjemsfeltet, men det er også stort potensiale for både bedre kvalitet og rettsikkerhet til barnas beste. Det krever innsikt i landskapet og politisk vilje og handlekraft. Her gir vi deg den nødvendige innsikten – god lesning.

Sammen, synlige og sterke – for barna!

Oslo, 10. mai 2022

Marianne Oftedahl
Fagansvarlig

Tone Granaas
Generalsekretær

2. Oppsummering

2.1 Dagens fosterhjemsforhold ivaretar ikke godt nok hensynet til barnets beste og barn i fosterhjem sin rettsikkerhet.

Fosterhjemsundersøkelsen 2021, 2022 og Ung i fosterhjem 2022 gir viktige funn. Vi har nok kunnskap til å forbedre barnas situasjon ved målrettede tiltak. Dette er viktig for det enkelte barn, barnas familie og fosterfamilien, men også for staten og kommunene som har ansvaret for å ivareta hvert enkelt barn.

Det gjøres mye fantastisk innsats i fosterhjemsfeltet i dag. Av barnevernansatte, av private aktører på feltet, statlige fagfelt og ikke minst av foreldre, fosterforeldre og for ikke å glemme av barna og ungdommen selv. Og mye av dette arbeidet resulterer i at mange av barna og ungdommen opplever livskvalitet og livsmestring, at de er verdifulle og elsket. Det finnes mange solskinnshistorier der ute!

I denne rapporten vil vi naturlig nok fokusere på de mange funn i undersøkelsen, som dessverre viser at vi har en lang vei å gå før vi kan skryte av hvordan Norges fosterhjemsomsorg er rigget, og som viser at vi ikke er gode nok på ivaretagelse av barnas beste og deres rettsikkerhet.

Fosterhjemsfeltet er selve grunnsteinen i barnevernet, og her må vi til med et mer solid håndverk før vi kan si at «fosterhjemmene står trygt» og barnas beste er ivaretatt.

Fosterhjemsarbeid er komplisert, og delegert til laveste forvaltningsnivå – kommune og ikke stat. Det er i dag kommunebudsjett som avgjør innhold i oppfølging og prioritet av enkelte barn. Ikke en rettighetsbasert tilnærming. Utforming av regler, og praksis og enkeltavgjørelser må ivareta hensynet til å ivareta fosterbarnets beste. Barnekonvensjonen gir barnet rettigheter og forplikter det offentlige til å utforme regler og systemer som ivaretar hensynet til barnets beste. Dette gjelder på alle nivå.

Det er god økonomi å satse på at barn i fosterhjem får god omsorg og utvikling. Endrede rammebetingelser og regler vil gjøre det lettere å rekruttere gode og stabile fosterhjem.

Ved å ta på seg et fosterhjemsoppdrag tar fosterforeldre på seg et meget stort ansvar. Mange opplever at de blir stående alene. Undersøkelsen viser at det er mangler på flere områder fra det offentliges side. De steder det er mangler, er det fullt mulig å rette opp og ivareta dette.

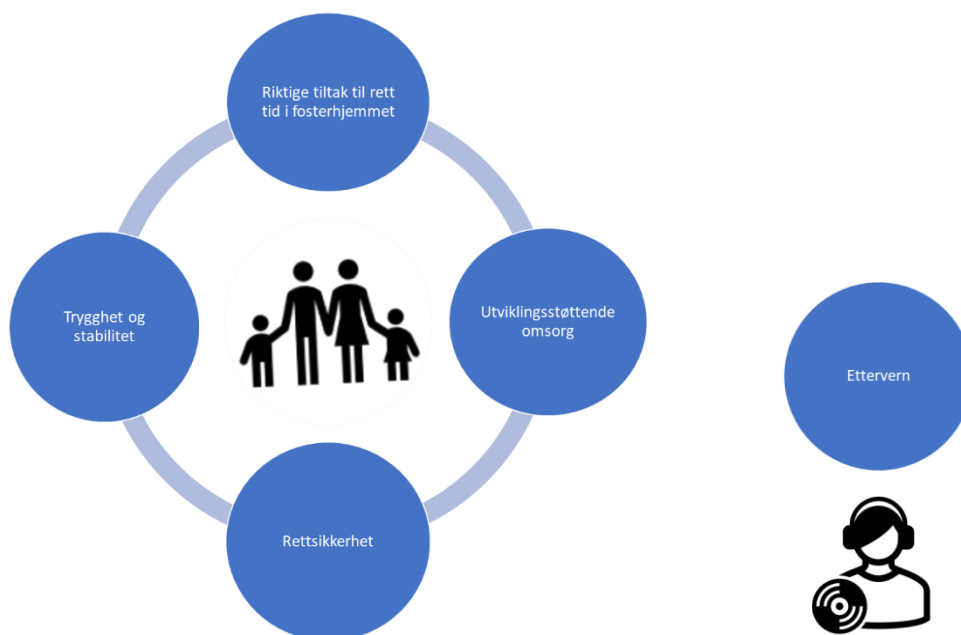
I dag er det det private fosterhjemmet som bærer mye av utfordringene, samt juridisk og økonomisk risiko. Det er dessverre barnet som bærer kostnaden med risiko for brudd og flyttinger, og det å leve et liv i midlertidighet

Det er mangler i forhold til opplæring av fosterforeldre, avlastning og tilstrekkelig veiledning innen ulike områder. Vi ser at fosterhjem i stor grad opplever mangler i forhold til forutsigbare økonomiske rammebetingelser og at konsekvensen blir at familien får en utrygg økonomi. Det er fortsatt slik at fosterforeldre som mottar NAV-ytelser også får avkortning - overgangsordninger som hindrer dette er kun satt inn i forhold til dagpengeytelser og arbeidsavklaringsytelser. Fosterforeldre – som motiveres av å hjelpe barn og unge, lar man i mange tilfeller i stikken.

I samfunnsutviklingen der vi legger ned flere institusjoner, og ønsker at flere barn skal vokse opp i fosterfamilier i stedet, må man ikke glemme at fosterforeldre står i omsorgsjobben 24/7 uten noen verneordninger, uten lovhjemlede rettigheter i forhold til økonomiske forhold, uten rett til avlastning. Det er også ensomt – taushetsplikten gjør at man ikke kan dele sine erfaringer på samme måte som med egenfødte barn.

Det offentlige har her et stort ansvar for å sikre at fosterhjem ivaretas tilsvarende ansatte på institusjon. Det er et stort inngrep i privatsfæren å bli en offentlig familie, og staten må legge til rette for gode ordninger når man velger dette, for å oppnå stabilitet og trygghet for barn i fosterhjem.

Oppsummert er det tiltak innen disse områdene som vi ser må utvikles og komme på plass.

2.2 Foreningen ber om utvikling og iverksetting av følgende tiltak og viser til regjeringens Hurdalsplattform og punktet om en fosterhjemslov for ivaretagelse av blant annet disse punktene:

- Barns rettsikkerhet må styrkes.
- Barns rett til medvirkning må løftes, man må fremheve at rett til medvirkning gjelder barn under 7 år også, og rett til tillitsperson må synliggjøres og ivaretas i ny lov.
- Det må utredes hva det konkret betyr at barnet må sies å ha rett til familieliv i fosterfamilien, og hvordan det skal ivaretas i loven.
- Ettervern må lovreguleres med et innhold som er rettighetsbasert og fullfinansiert.
- Kunnskap om barnets fungering og tilretteleggingsbehov må kartlegges og avklares slik at barnet får tilpassede tiltak, og fosterhjemmet får informasjon om omfang av omsorgsoppdraget før de påtar seg dette.
- Barn med store helse- og omsorgsbehov må få spesialiserte tiltak.
- Man må sikre de barn som trenger det, spesialiserte fosterhjem, som en rettighet for barnet. Bufetat må få tilbudsplikt.
- Man må sikre at kommunale fosterhjem kan bli spesialiserte fosterhjem der det viser seg at barnets behov tilsier det.
- Kriterier for ordinære fosterhjem, forsterkede fosterhjem og spesialiserte fosterhjem må avklares og bli synlige.
- Barn i fosterhjem og deres omsorgsgivere må få lovhjemlet rett på god opplæring, kvalifisert veiledning, oppfølging og avlastning.
- Barn må ha rett på at foreldrene får god oppfølging og hjelp slik at de kan fylle rollen som foreldre i barnets liv så godt som mulig.

- Barn må få rett til å si nei til samvær jf. dansk lov som antagelig vedtak høst 2022, og som gir barn fra 10 år partsrettigheter i egen sak².
- Det må settes en grense for midlertidighet³ og tilbakeføringsmuligheten slik at denne usikkerheten ikke henger over et barn hele oppveksten. Vi er underlagt det samme internasjonale regelverket og føringer fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og dette må tolkes likt i ulike land og ikke strengere i Norge. Det er viktig å se mot hva våre naboland gjør.
- Man må gå vekk fra en privatrettslig kontrakt og over til offentligrettslige regler mht. fosterhjemsforholdet hjemlet i lov.
- Det må etableres et klageorgan (evt. utvide Statsforvalters kompetanse) som kan megle ved samarbeidsvansker, og treffe bindende avgjørelser i tvistesaker som gjelder fosterhjemsforholdet og barnets oppfølging. Fosterforeldre må fritt kunne henvende seg hit uten risiko for at barnet flyttes.
- Fosterforeldre må gis parts- og klagerettigheter i saker som gjelder barnet, både barnevernssaken og barnets øvrige saker for å styrke barnets rettssikkerhet. Bare da kan saken fullt opplyses og alle sider i barnets rettigheter ivaretas. I dag har ikke fosterforeldre innsynsrett i barnets sak og kan ikke imøtegå uriktige vurderinger eller tolkninger vedrørende barnets reaksjoner og behov. Barn trenger at noen kan stå på for dem. Fosterforeldre er ofte de som kjenner dem best. I en rekke spørsmål er det ingen som kan klage på vegne av barnet i tilfeller hvor forvaltningen svikter og fosterforeldre mangler rett til å klage.
- Fosterforeldre må anerkjennes i den viktige rollen de spiller i mange fosterbarns liv. De må gis rett til å medvirke i alle spørsmål som gjelder fosterhjemsforholdet.
- Man må jobbe med relasjonene rundt barnet og bygge på dem som en stor ressurs, slik at barnet kan oppleve at de voksne rundt barnet kan samarbeide og stå sammen i et felles prosjekt for å styrke barnet og dets fremtid, der dette er mulig.
- Fosterforeldre må sikres mot økonomisk tap når de tar på seg et fosterhjemsoppdrag.
- Fosterforeldre må gis rettigheter som om de var arbeidstakere dersom de er frikjøpt fra jobb utenfor hjemmet grunnet fosterhjemsoppdraget. Det betyr blant annet rett til dekning av tjenestepensjon, yrkesskadedekning, feriepenger, oppregulering av lønn lik andre i samfunnet.
- Fosterforeldre som mister sin jobb utenfor hjemmet som følge av fosterhjemsoppdraget må gis et vern.
- Det må innføres regler som hindrer avkortning for fosterforeldre i NAV-ytelser ved sykdom og uførhet fordi man er fosterforelder og mottar fosterhjemsgodtgjørelse.

² Sosial- og Ældreministeriet (2021) <https://sm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2021/maj/bred-politisk-aftale-om-boernene-foerst>

³ Se for øvrig hva OsloMet skriver om dette (2021) <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/praksis-barnevern-dommer>

3. De viktigste funnene sett i lys av dagens politikk i fosterhjemsomsorgen.

3.1 Rekruttering av fosterhjem

Fosterforeldrene sier det viktigste tiltaket for å rekruttere flere fosterhjem er å:

- Se på oppdraget som en omsorgsjobb med rettigheter som arbeidstakere.
- Sikre videre opplæring og veiledning.

Fosterforeldre er motivert for oppdraget fordi de ønsker å gjøre en forskjell for barn og unge. Fosterforeldrene sier de største utfordringene ved å være fosterhjem er at barna har store omsorgsbehov, samt at fosterforeldre ofte opplever en samværsordning som ikke ivaretar barnets beste.

På spørsmålet om de vil anbefale andre å bli fosterhjem var en del av svarene som følger:

- 16 % svarte nei.
- 32 % var usikker på om de ville anbefale andre å bli fosterhjem.

På spørsmålet om de ville tatt på seg dette fosterhjemsoppdraget på nytt svarte:

- 16 % nei.
- 21 % var usikker på om de ville tatt på seg dette fosterhjemsoppdraget på nytt.

På spørsmål om de ville gått inn i et nytt fosterhjemsoppdrag svarte:

- 43 % nei.
- 35 % usikker.

I dagens utfordringsbilde med rekruttering av nye fosterhjem må det settes inn de tiltak som vi anbefaler i denne rapporten, og som gjør at vi i større grad kan beholde og gjenbruke eksisterende gode fosterhjem. Stabilitet er også en viktig faktor i rekrutteringsøyemed, at rammebetingelser blir endret slik at flere står i oppdraget og vi unngår utilsiktede flyttinger.

3.2 Barnas rett til medvirkning ikke tilstrekkelig ivaretatt

- 22 % av fosterforeldrene er helt el delvis uenig i at barnet får medvirke i egen sak.
- 17 % av ungdommene sier de sjelden eller aldri får medvirke, mens 46 % anser de ofte får medvirke, og 37 % svarer at de nesten alltid får medvirke (Ung i fosterhjem 2022).
- For å kunne medvirke må barna oppleve det trygt. 26 % av fosterforeldrene opplever at barnet ikke har tillit til sin kontaktperson, og 20 % oppgir at barna ikke er trygg i forhold til sin tilsynsperson.
- I forhold til sin kontaktperson oppgir 28 % av ungdommene å ikke være trygg i det hele tatt til grader av utrygghet, i forhold til sin tilsynsperson oppgir 16 % av ungdommene det samme (Ung i fosterhjem 2022).
- 54 % av barna har ikke tillitsperson.

3.3 Utilstrekkelig opplæring⁴

Et fosterhjemsoppdrag er en kompleks omsorgsjobb i krysningspunktet mellom helse, barnevern og jus. Det krever god og realistisk grunnopplæring i rolle, og ikke minst god opplæring til å håndtere et

⁴ Prosentatsen er omberegnet for å utelukke de som har angitt at det ikke er behov for/aktuelt med slik kunnskap.

komplisert landskap av følelser og reaksjoner hos både barna og seg selv som omsorgsperson. Det krever også mye opplæring innen psykisk helse og ulike mestringsstrategier og verktøy.

- 36 % av fosterforeldrene er helt el delvis uenig i at de har fått tilstrekkelig opplæring i forkant av at barnet flyttet inn.
- 42 % er helt el delvis uenig i at de har mottatt realistisk opplæring som gjorde dem forberedt på hva de kunne forvente å møte av utfordringer.
- 39 % er helt el delvis uenig i at de har fått tilstrekkelig opplæring og tilgang til ekstra kompetansepåfyll ved behov under plasseringen.
- 43 % av de det er aktuelt for er helt el delvis uenig i at de har fått tilstrekkelig opplæring til å ivareta barn og unge med traumer.
- 71 % av de det er aktuelt for, anser at de ikke har fått tilstrekkelig opplæring til å ivareta barn og unge med en annen religion enn fosterhjemmet.
- 68 % av de det er aktuelt for, er delvis eller helt uenige i at de har fått tilstrekkelig opplæring i å ivareta barn og unge med funksjonsnedsettelse
- 68 % av de det er aktuelt for var helt el delvis uenig i at de hadde fått tilstrekkelig opplæring til å ivareta barn med annen etnisk bakgrunn enn fosterhjemmet.
- Nærmere 78 % av de det var aktuelt for, var helt el delvis uenig i at de hadde fått tilstrekkelig opplæring til å ivareta barn som var lesbiske, bifile, homofile, transpersoner.

3.4 Ettervern er det lite konkret kunnskap om - det skaper utrygghet

- Rundt 80 % av fosterforeldrene sier at barneverntjenesten ikke har snakket med dem om ettervern.
- 48 % av fosterforeldrene svarer nei på at de og ungdommen har fått tilstrekkelig kunnskap om muligheter for tiltak under ettervern.
- 18 % av ungdommene svarer de ikke vet hva ettervern innebærer (Ung i fosterhjem 2022).
- 77 % av ungdommene oppgir å ha snakket med barnevernet om ettervern. Flere er usikre på hvor mye hjelp kan de få, og hva er grensen for hjelpen, må de flytte?
- Fosterforeldre spiller en viktig rolle i å følge opp ungdommen også i ettervernfasen der barnet har flyttet ut.
- 80 % av fosterforeldrene hadde forventning om at barnet skulle ha langvarig botid og at de skal ha livslang relasjon til barnet.
- 94 % anser at barnet har sitt familieliv i fosterfamilien og at barnet er fullverdig medlem av familien.

3.5 Fosterbarn med minoritetsetnisk bakgrunn

Minoritetsetniske barn bor i stor grad i fosterhjem som ikke har slik bakgrunn. Disse fosterhjemmene opplever ikke å få opplæring, eller tilstrekkelig støtte til å ivareta barnets etniske bakgrunn.

3.6 Samvær og effekt av EMD dommene

Fosterforeldre opplever at en av de største utfordringene ved å være fosterhjem er samværsordninger som ikke er bra for barnet, og det skulle bistå med å tilrettelegge for slike samværsordninger som de opplever ikke er til barnets beste. Fosterforeldre spiller en viktig rolle ved gjennomføring av samvær – de fleste bringer barnet til samvær, forbereder barnet før og etter samvær. Fosterforeldre er bekymret for at barneverntjenesten ikke lenger ivaretar barnets beste i frykt for å bryte EMD reglene.

- 58 % av fosterforeldrene anser at samværsomfanget har endret seg siden høst 2019, og 45 % sier det har økt.
- 49 % er helt eller delvis uenig i at det fastsatte samvær, lengde, omfang, evt. fravær, er til barnets beste.
- 60 % av fosterforeldre er tilstedeværende trygghetsperson for barnet under samvær, en del av samværene skjer også i fosterhjemmet.

3.7 Barnas omsorgsbehov og tilretteleggingstiltak

Dagens politikk på fosterhjemsområdet er at de fleste barn som ikke kan bo hjemme skal få bo i en fosterfamilie. Institusjoner legges ned, og spesialiserte fosterhjem er et begrenset tilbud. Selv om institusjoner nedlegges og spesialiserte fosterhjem ser ut til å være et smalt nåløye, blir ikke barna med store omsorgsbehov borte. De blir plassert i helt vanlige, ordinære kommunale fosterhjem.

- Kun en liten andel (9 %) av respondentene er spesialiserte fosterhjem.
- Nærmere 80 % av fosterforeldrene opplever at barnet har betydelig større omsorgsbehov enn barn på samme alder.
- 47 % er helt eller delvis uenig i at de fikk nok informasjon om barnets helse og fungering før barnet flyttet inn.
- 68 % av fosterforeldrene anser at barna har behov for tilpassede hjelpetiltak.
- 41 % av fosterforeldrene er helt/delvis uenig i at barnet får de tilpassede hjelpetiltak de har behov for.
- 30 % er helt eller delvis uenig i at barnet får den oppfølgingen som trengs fra andre instanser enn barnevernet.
- 32 % er helt eller delvis uenig i at de får den oppfølgingen de trenger fra sin bostedskommune.
- 69 % av barna bor i en annen kommune enn omsorgskommunen.
- 20 % av fosterforeldre er helt eller delvis uenig med barneverntjenesten om barnets utfordringer/behov.
- 60 % av fosterforeldrene har behov for avlastning.
- 51 % er helt eller delvis uenig i at de får den avlastning det er behov for.

3.8 Samarbeid med barneverntjenesten

Mange fosterforeldre er fornøyd med samarbeidet med barneverntjenesten, men 34 % har hatt samarbeidsvansker og konflikt. Der det er samarbeidsvansker mellom fosterhjemmet og barneverntjenestens økes risikoen for at barnet må bytte omsorgsbasis. Konflikt og samarbeidsvansker gir stor utrygghet. Fosterforeldre opplever at barneverntjenesten har mye makt. Fosterforeldre har i dag ikke mulighet til å påklage barneverntjenestens avgjørelser som gjelder oppfølging av barnet, tiltak, eller fosterhjemmets situasjon, dersom de er uenig i disse. Fosterhjemsavtalen er en «privatretslig avtale» og Statsforvalter behandler ikke slike saker. Ved uenighet henvises partene til å finne løsning eller si opp fosterhjemsavtalen med konsekvens at barnet må flytte.

- 36 % av barn har bodd i andre omsorgsbaser før de flyttet til nåværende fosterhjem.
- Fosterforeldre opplever å ikke ha noe sted å henvende seg for å få hjelp ved samarbeidsvansker med barneverntjenesten.

3.9 Et fosterhjemsoppdrag påfører ofte fosterfamilien økonomisk tap

Fosterforeldre er ikke velferdsprofitører som skal tjene på omsorgsoppdraget, men de må heller ikke tape penger og havne i et økonomisk uføre, slik flere dessverre gjør med dagens ordninger.

- 40 % av fosterforeldrene er helt eller delvis enig i at fosterfamiliens økonomiske trygghet hadde blitt svekket som følge av fosterhjemsoppdraget.
- 50 % av fosterforeldrene anså ikke at de økonomiske ytelsene var tilstrekkelige for å finansiere tiltak til barnet.

En stor andel fosterforeldre er frikjøpt helt eller delvis for å ivareta barnets behov. En betydelig andel har langvarige frikjøp grunnet barnets omfattende omsorgsbehov, hvor de ikke gis rett til tjenestepensjon og mangler vern som arbeidstakere.

- 80 % av de frikjøpte fosterforeldrene får ikke kompensert for tap av tjenestepensjon når de er frikjøpt.
- 20 % av fosterforeldre som var frikjøpt måtte si opp sin jobb utenfor hjemmet grunnet langvarig frikjøp og oppbrukt permisjonstid, og opplever høy grad av uforutsigbarhet.
- 40 % av fosterforeldrene som var frikjøpt mottok ikke arbeidsgodtgjøring for å være fosterhjem, 14 % visste ikke om de mottok det.

3.10 Relasjoner og tidsperspektiv

Flertallet av barna hadde ikke relasjon til fosterhjemmet da de flyttet inn.

- 22 % av fosterhjemmene er slekt eller nettverksfosterhjem, 11 % i slekt og 11 % i nettverk.
- Besteforeldre er fosterforeldre i 57 % av slekts fosterhjemmene.
- En betydelig andel av barna har langvarig botid i fosterhjemmet. 20 % har bodd i fosterhjemmet i 10 år eller mer, tilnærmet 30 % har botid fra 6-10 år, og 30 % har botid mellom 2-6 år. Bare 20 % har botid fra 2 år og kortere.
- 80 % av fosterforeldrene hadde forventning om langvarig botid og at de skal ha livslange relasjoner til barnet. De anser at barnet har sitt familieliv i fosterfamilien og at barnet er fullverdig medlem av familien.

3.11 Fosterforeldres mulighet for ivaretagelse av barnets beste

91 % av fosterforeldrene anser det avgjørende at de får rettigheter til å uttale seg og påklage avgjørelser for å ivareta barnets beste. Dette fordi de ofte er de som kjenner barnet best, og kan bidra til å opplyse saken. I dag har ikke fosterforeldre slike rettigheter.

3.12 Fosterbarn diskrimineres i forhold til tilgang til viktige digitale tjenester

Fosterbarn stiller ikke likt som andre barn; de mangler rettigheter og tilgang til en rekke digitale tjenester som følge av at de bor i fosterhjem. Årsaken til manglende tilganger er begrunnet i ulike forhold. Folkeregisteret er ikke tilpasset tilgang for rollen som fosterforeldre, og dermed blir digitale tjenester som Helsenorge.no, BankID, Vipps, kommunikasjon med skole, bestille pass, hente ut resepter etc. lite sømløst og ikke tilgjengelig i hverdagen. Det er barneverntjenestene som manuelt bærer ansvaret for å følge opp alle disse tjenestene, og det skaper praktiske problemer og utfordringer i hverdagen. Ny Finansavtalelov kan gjøre det enklere for barneverntjenestene å få mulighet til å få orden på enkelte spørsmål, men denne loven er slik vi forstår det ikke planlagt implementert før i 2023.

3.13 Fosterhjem og pandemi

Fosterhjemsoppdraget har vært ekstra krevende i pandemitiden, bla. har man vært ekstra utsatt for smitte grunnet samvær, kontakt med barneverntjeneste og andre, og ikke hatt tilgang til nødvendige tjenester på Helsenorge.no.

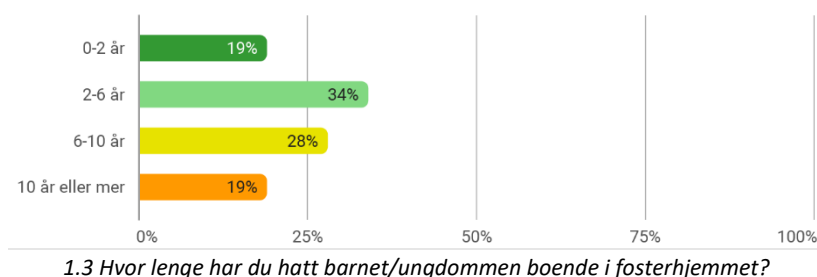
4. Vurdering av noen av funnene, med referanse til spørsmålene i undersøkelsen

4.1 Kjennetegn ved dagens fosterhjems plasseringer

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8.a, 1.8.b, 1.8.c, 1.9, 1.9.a, 1.10, 1.10.a, 1.10.b, 1.11.1, 1.12, 1.12.a, 1.13, 1.14.a, 3.1.8)

Betydning av langvarig plassering i fosterhjemmet

En betydelig andel av barna har lang botid i fosterhjem, som dermed utgjør en stor del av barns liv. Derav mange av barna som må anses å ha sitt familieliv i fosterhjemmet. Det bør bli en rettslig konsekvens av dette. I dag gjenspeiles ikke det i rettigheter barna har, for eksempel ved at omsorgsgiverne kan ivareta deres interesser i det daglige, slik foreldre vanligvis kan.

En fosterforelder uttrykker det slik i sine kommentarer til undersøkelsen:

«Det er forskjell på barns tilhørighet i fosterhjemmet. Dette bør hensyntas. Det er tøft for barn å bare være «fosterbarnet» når det føler seg som familiens ekte barn. Hele poenget med å være fosterforeldre blir borte når man ikke kan gi barn følelsen av å høre til. I dag er det samme ordlyd og behandling av barn som har bodd hele livet i fosterhjem som barn som er flyttet i eldre alder og har annen tilknytning og forhold til familien, fosterhjemmet osv. Det har vært altfor stille etter EMD sine avgjørelser selv om «alle» er bekymret og opplever at barnets beste er nedprioritert.»

Hvilken sammenheng vil det være mellom langvarige plasseringer og kontraktsforhandlinger/ tidsbegrensede kontrakter? Har barnet noe krav på vern her? Hvis barnet har bodd langvarig i fosterhjemmet, legger det spesielle føringer for barnevernets oppfølging av kontrakten med barnets omsorgsgivere? Etter barnevernloven er det innskrenking i adgang til å flytte et barn til en annen omsorgsbasis – men kan barnevernet oppnå det samme gjennom å unnlate å fornye, forlenge en kontrakt, eller vesentlig begrense ressursene slik at realiteten blir den samme som en oppsigelse?

En fosterforelder kommenterer i spørsmål om årsaken til at fosterhjems plasseringen måtte avsluttes:

«Vi ble ikke oppsagt, men barneverntjenesten ville ikke fornye avtalen.»

Ytelse iht. fosterhjemsavtalen, og avgjørelser iht. kontrakten anses etter dagens praksis ikke som enkeltvedtak, og kan derfor ikke påklages til Statsforvalter. Dette til tross for at vi her har å gjøre med avgjørelser av stor betydning for barnet, og utøving av offentlig myndighet⁵. Barna har behov for at deres tilknytning til fosterhjemmet og den langvarige plasseringen gis et vern i form av at også de kontraktsmessige sider av fosterhjemsforholdet undergis klageadgang og overprøvingmulighet.

⁵ Barne- og familiedepartementet (2017) <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/brev/utvalgte-brev/2017/bruk-av-private-aktorer-i-barnevernet/id2576560/>

Midlertidighet og forhold til langvarige plasseringer

Vi vet også at mange barn i fosterhjem lever sine liv i midlertidighet. En fosterhjems plassering er som hovedregel midlertidig. Spørsmålet vi ikke har kartlagt er hvor mange av barna som opplever at det er i fosterhjemmet de skal bo, og om det har gått over til å bli en permanent plassering, eller om det fortsatt er et åpent spørsmål med tilbakeføring eller midlertidigheten er uavklart, til tross for at de har så lang botid i fosterhjemmet. Midlertidighetens påvirkning på livet deres – det å ikke vite hvor lenge de skal bo i fosterhjem. Det er behov for at lovgiver tar grep for å sikre disse barnas rettigheter og utviklingsmuligheter.

En fostermor uttrykker det slik:

«Jeg har vært fosterhjem i over 20 år, til 3 barn fra forskjellige familier og med forskjellige behov. Alle har hatt flere plasseringer før de kom til meg, og de var veldig utrygge, men de har slått seg til ro og det har gått bra. EN VELDIG VIKTIG ÅRSÅK TIL DETTE ER AT JEG HAR LOVT BARNÅ AT HER SKAL DE FÅ BO TIL DE ER VOKSNE og gjerne lenger enn det, dette mener jeg er helt grunnleggende for å lykkes som fosterhjem. Det bør ikke være noen usikkerhet rundt dette. Kan man ikke love det og usikkerhet rundt tilbakeføring stadig henger i lufta, da er det bedre at barna bor i institusjon eller beredskapshjem hvor reglene er annerledes.»

Andel kommunale fosterhjem kontra spesialiserte fosterhjem

Når vi vet at barn i fosterhjem favner en gruppe med til dels store helse- og omsorgsbehov er det bekymringsfullt at så få av barna er i spesialiserte fosterhjem. Videre er det en god del kommunale fosterhjem som ønsker å få endret status til å bli spesialisert fosterhjem da barnet viser seg å ha store omsorgsbehov, men dette er vanskelig. Det synes fortsatt meget uklart hva som er kriterier for tilgang til spesialiserte fosterhjem for barn med store omsorgsbehov. Er det her økonomi som avgjør, faglige kriterier, tilfældigheter, eller et faglig skjønn? Reguleres dette slik det er mht. tilgang til rettighetsbaserte spesialisthelsetjenester i helsevesenet? Vi stiller også spørsmål i hva som må anses å ligge i det å være «et spesialisert fosterhjem» og som skal medføre at man anser å være mer spesialisert enn de kommunale forsterkede fosterhjemmene. Funn i denne undersøkelsen kan tyde på at fosterforeldre i denne type spesialiserte fosterhjem har mange av de samme utfordringene som de kommunale fosterhjemmene. Hvilke kriterier ligger til grunn når man skal avgjøre hvilken type hjem som barnet har behov for?

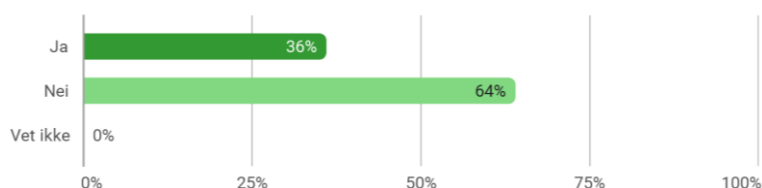
Ofte er formålet med et fosterhjemsopphold at man skal skape en trygg tilknytning og jobbe med å endre en begynnende skjevutvikling hos barnet. Gjennom dette arbeidet kan barnet bearbeide sine indre arbeidsmodeller og oppleve at det er verdt å bli tatt vare på og elsket.

Et fosterhjemsoppdrag handler derfor ikke kun om å gi «daglig omsorg». Det er en form for rehabilitering som skal skje når et barn skal bosettes i et fosterhjem. Det må skapes en relasjon mellom barnet og fosterhjemmet som gjør at dette endringsarbeidet blir mulig for barnet. For å skape en relasjon til fosterhjemmet er det uheldig om barnet opplever at det dras mellom to hjem og at det står i en opprivende lojalitetskonflikt. Det er viktig å jobbe for å fremme gode relasjoner og godt samarbeid mellom de voksne i barnas liv.

For mange ikke planlagte flyttinger

At hele 36 prosent av barna har bodd i annet fosterhjem eller institusjon, gir grunn til bekymring, fordi bytte av omsorgsgivere utsetter barn ytterligere påkjenninger de kunne vært spart for, tilknytningen kan bli enda vanskeligere, og fosterhjemmet kan og få en mer krevende

omsorgsoppgave⁶. Funn viser at de spesialiserte har enda høyere flytteprosent. Vi spør hva myndighetene gjør for å redusere den høye andelen barn som flyttes?

1.4 Har barnet/ungdommen tidligere vært plassert i annet/andre fosterhjem eller på institusjon før det kom i fosterhjem til deg?

Høy andel besteforeldre som slekts-fosterforeldre

Det at besteforeldre dominerer blant slekt fosterhjemmene, gir grunn til å ta hensyn ekstra til gruppen av eldre fosterforeldre. Blant annet i forhold til NAV-ytelser som i dag kan medføre urimelige avkortninger i NAV utbetalinger grunnet at man er fosterforelder og mottar fosterhjemsgodtgjøring. Mange fosterforeldre kan komme i situasjon hvor de blir uføretrygdet eller trenger sykmelding. Avkortning fra NAV betyr også risiko for avkortning i private pensjons og forsikringsutbetalinger. Man straffes økonomisk ved å ta på seg fosterhjemsoppdraget. Besteforeldre kan også i større grad ha behov for hjelpetiltak for å mestre omsorgsoppgavene for barnet grunnet høyere alder.

Fosterbarn med annen etnisitet

Å være fosterhjem for barn av annen etnisk bakgrunn vurderes å gi behov for særegen opplæring av fosterhjemmet, slik at barnet kan ivareta sitt språk, sin kultur og identitet. Som vi vil se, er det mange fosterforeldre som ikke får dette.

Særskilte grupper fosterforeldre

12 % av fosterforeldrene er enslige fosterforeldre, de trenger ekstra støtte og hjelp, som må tilpasses hva de selv anser nyttig.

Fosterforeldre som har egne barn og fosterforeldre som tar imot flere fosterbarn, har ofte ekstra problemstillinger og behov for at det blir hensyntatt.

Når omsorgskommune er ulik fosterhjemskommunen

Hele 69 % av barna har en annen omsorgskommune enn fosterhjemskommunen. Vi ser ofte at fordeling av utgifter kommunene imellom kan bli en diskusjonssak og et problem når fosterbarnet har rettigheter etter andre lovverk. Disse utgiftene skal dekkes av bostedskommunen, men det kan være vanskelig å få dette på plass – den som taper er barnet. I de tilfeller der fosterhjemskommunen og bostedskommunen er langt fra hverandre, kan det by på utfordringer rundt samarbeid og oppfølging av det enkelte fosterbarn og fosterhjem.

4.2 Rekruttering av fosterforeldre

(Dette punktet refererer til Fosterhjemundersøkelsen 2022: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4.a-c, 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 3.1, 3.3, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.6.a, 6.7, 6.8, 6.9.9.)

Det er stort behov for å rekruttere gode fosterhjem. Foreningen ønsket å kartlegge hva som motiverer fosterforeldre til å bli fosterhjem og faktorer de anser som viktige for å bli rekruttert. Vi ønsket også måle i hvilken grad fosterforeldre opplevde at sine forventninger i forkant av å bli

⁶ I følge Bufdir sin statistikk er tallet høyere. Halvparten av alle barn som bor i fosterhjem har opplevd minst en flytting etter at de kom til sitt første fosterhjem. Opphold i beredskapshjem regnes ikke med, se bufdir.no.

fosterhjem, stod i forhold til hvordan det faktisk ble. Som angitt tidligere, sier fosterforeldre det viktigste tiltaket for å rekruttere flere fosterhjem er å se på oppdraget som en omsorgsjobb med rettigheter som arbeidstakere samt sikre videre opplæring og veiledning.

Det å styrke fosterforeldres rammevilkår og gi dem flere rettigheter lik arbeidstakere er av stor betydning for stabilitet og rekruttering av nye fosterhjem og fullt mulig å gjøre noe med. Dette har vært etterlyst lenge. Selv om fosterforeldre ikke i dag anses å falle inn under det rettslige begrepet «arbeidstaker» i arbeidsmiljøloven, er det fullt mulig å ivareta sikringsordninger som ivaretar det særskilte behov for vern når man er frikjøpt fra jobb utenfor hjemmet.

Det vurderes å være mange forhold som har innvirkning på om nåværende fosterhjem bidrar som gode ambassadører til å rekruttere nye fosterhjem. Opplæring, grundig informasjon om barnets historie, hvilke konsekvenser barnets historie har gitt barnet og dets fungering, hvordan konsekvensene vil kunne vises i atferds uttrykk og psykisk helse, og hvordan gi det enkelte barn tilpasset omsorg.

Det er viktig å styrke ivaretagelsen av nåværende fosterhjem, også for å kunne rekruttere nye.

En fosterforelder uttrykker det slik:

«Det er viktig for oss å si at vi bare har møtt bra enkeltpersoner i barnevernet, men at tjenesten som leveres er under enhver kritikk. Vi er sterk kritiske til manglende ressurser som må komme besluttet fra politisk hold. Et fosterhjem må selv ta alle initiativer om det er nødvendig med utredninger/tiltak. Dette er for de fleste jobb nr 2 som vi bruker mange timer på 7 dager i uken, og gjerne betaler for det selv. Det er slett ikke å sette en ekstra stol ved frokostbordet, som det synes å være det myndighetene tror. Dette må det bli en endring på, hvis ikke kommer fosterhjemsordningen til å smuldre bort. Vi fullfører selvfølgelig de ca 10 årene som gjenstår før barnet flytter ut, men kommer absolutt ikke til å gå løs på en ny avtale om det ikke her blir omfattende endringer ift rammevilkår og støtte fra kommunalt hold (tenker da ikke kun økonomi, men støtte opp mot barnets behov.)»

De statlige fosterhjemmene synes å ha en noe mer positive holdninger i forhold til rekruttering til fosterhjemsoppdrag, til tross for at en høyere prosentandel anser oppdraget mer krevende enn forventet. Det er grunn til å se nærmere på faktorer som bidrar til dette. En forskjell er at en fosterforelder i et statlig familiehjem som hovedregel er frikjøpt i et slikt oppdrag. Når det gjelder de kommunale fosterhjemmene, er derimot frikjøp noe som vurderes løpende, avhengig av den enkelte barneverntjenestes vurdering av barnet og familiens situasjon, samt kommuneøkonomien. Frikjøp og andre forsterkningstiltak er avgjørelser som ikke er gjenstand for overprøving av noen klageinstans. Dette skaper en usikker og uforutsigbar situasjon for de kommunale fosterhjemmene.

4.3 Fosterhjemsoppdraget og økonomiske forhold

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 4.3.b, 4.4.c, 4.4.d, 4.4.i, 4.4.j, 4.4.f, 4.4.k, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 6.6, 6.7, 6.8.)

Når man rekrutteres inn som fosterhjem er et viktig vilkår at man har stabil og trygg økonomi.

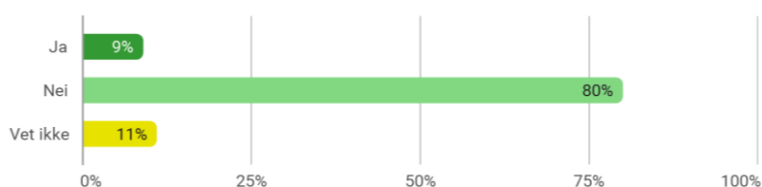
Vi stilte fosterforeldre spørsmål om hvordan de opplever at fosterfamiliens økonomiske situasjon ble påvirket ved å bli fosterhjem. Det er et stort ansvar på mange måter å si ja til å bli fosterhjem og overta det daglige omsorgsansvar for ett eller flere fosterbarn.

Av undersøkelsen ser vi at det å bli fosterhjem gir mange en mer utrygg og lite forutsigbar økonomi. Mange anser ikke at de økonomiske ytelsene er tilstrekkelig for å finansiere tiltak til barnet.

Vi ser at en høy andel fosterforeldre er frikjøpt helt eller delvis grunnet barnets omsorgsbehov, som ofte er betydelig større enn for barn flest. Det kommer frem at en betydelig andel av fosterforeldrene har langvarig frikjøp. Fosterforeldre er tydelige på at frikjøp er viktig for å mestre fosterhjemsoppdraget og at det ikke kan erstattes av god veiledning.

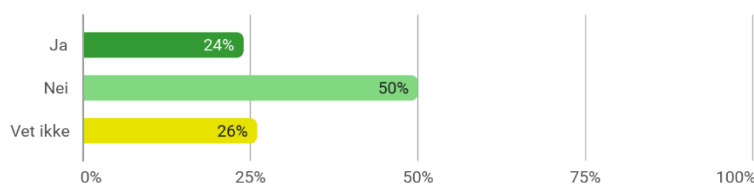
Samtidig setter frikjøp fosterforeldre i en meget vanskelig økonomisk situasjon, som også medfører stor uforutsigbarhet. Fosterforeldre er å anse som freelancer, og ikke arbeidstaker. Fosterforeldre mister derved mange rettigheter og verneordninger som arbeidstakere har. Mange opplever at de ikke får dekket sitt fulle tap i inntekt, og at inntekten heller ikke reguleres årlig. De mangler dekning av yrkesskadedekning, samt rett til feriepenger mm. De mangler pensjonsordninger som ivaretar dem i ulike livsfaser.

Funn viser at en betydelig andel frikjøpte fosterforeldre ikke får dekket tap av tjenestepensjon når de blir frikjøpt. Ved langvarig frikjøp, blir dette et stort økonomisk tap for den enkelte.

4.4.i Frikjøpte fosterforeldre: Får du kompensert for tap av tjenestepensjon?

Statlige fosterhjem har en egen lov som skal sikre rett til tjenestepensjon. Funnene rundt dette må ses nærmere på, for det er overraskende at ved uttrekk av hva de statlige familiehjemmene har svart så har mange også her svart at de ikke får kompensert for tap av tjenestepensjon. Det imidlertid Bufetats pensjonsordning for statlige familiehjem og beredskapshjem innebærer, så vidt vi forstår, en ordning som gir den frikjøpte fosterforelder og familien økonomisk trygghet når man pensjoneres, eller blir ufør, eller faller fra i yrkesaktiv alder⁷.

4.4.i Statlige fosterhjem: Får du kompensert for tap av tjenestepensjon?

Det foreligger i dag ikke noe lovregulert vern som ivaretar at fosterforeldre i kommunale fosterhjem får en betryggende pensjonsordning som også dekker tjenestepensjon slik arbeidstakere har krav på eller de statlige familiehjemmene. I en utvikling som går mot at folketrygden skal dekke stadig mindre av ens pensjonsytelser, og man selv i større grad må ta ansvar og tjene opp i tillegg til folketrygdens pensjonsytelse gjennom ulike ordninger, hvor tjenestepensjon mm i arbeidsforholdet er en viktig del av dette, kommer fosterforeldre i kommunale fosterhjem dårlig ut.

Dekning av tjenestepensjon og gode pensjonssikringsordninger er et forhold fosterforeldre er meget opptatt av. Det er ingen saklig grunn til å forskjellsbehandle kommunale fosterhjem i forhold til statlige fosterhjem i forhold til betryggende pensjons og uføre ordninger i tilfeller hvor man må være frikjøpt.

⁷ Se lov om pensjonsordning for oppdragstaker i statlige beredskaps- eller familiehjem av 12. februar 2010 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2010-02-12-4>

Mange påføres dermed et ganske stor økonomisk tap, spesielt ved mer langvarig frikjøp. Det foreligger i dag ikke noe lovregulert vern som ivaretar at fosterforeldre får dekke tjenestepensjon slik arbeidstakere har krav på, og også statlige familiehjem.

Tap av sin jobb utenfor hjemmet

En god del fosterforeldre blir etter hvert nødt til å si opp sin jobb utenfor hjemmet grunnet barnets behov for mer langvarig frikjøp, da de ikke lenger har rett til permisjon hos sin arbeidsgiver, kommer de i en usikker situasjon i forhold til tilknytning på arbeidsmarkedet.

Som en frikjøpt fosterforelder uttrykker det:

«Er veldig vanskelig å sitte «trygt i jobben» når man har oppsigelsestid på 30 dager fra dd. Her må det gjøres noe.»

Et fosterforeldrepår skriver:

«Vi har et barn med utfordringer på en rekke områder. Dette har ført til konflikter om hvem som har ansvar for hva og det har gått lange perioder der vi har stått alene med et barn med store hjelpebehov og mye utagering. Vi er begge hjemme med barnet. Dette er de enige i. De ønsker bare ikke å betale for det. Vi har begge høyere utdanning ... (fosterforeldre beskriver sitt lønnsnivå om det ikke var frikjøpt og det betydelig lavere nivået de faktisk får nå) Vi har heller ikke pensjonsordning. Det varierer om vi har veiledning og støtte etter hva barnevernet vedtar. Det bortfaller plutselig og det tar de måneder å få det opp å gå igjen.»

Som funn i denne undersøkelsen viser, er det i dag fosterforeldre som bærer stor del av den økonomiske kostnaden forbundet med å gi barna god omsorg. Det er urimelig at myndighetene på denne måten skyver den økonomiske kostnaden for omsorgen for samfunnets mest sårbare barn, over på den enkelte frikjøpte fosterforelder. Dette bør det offentlige ta større ansvar for enn det undersøkelsen viser er tilfelle i dag. Vi minner om hvor kostbart en institusjonsplass er, sammenlignet med en fosterhjems plassering.

Manglende grunnstøtte til frikjøpte fosterforeldre

Funn viser at en stor andel frikjøpte heller ikke får noen økonomisk godtgjøring i form av grunnstøtte, for å ta på seg oppdraget. Dette i strid med Fosterhjemsstrategiens anbefaling. Dette forholdet vil være av betydning for rekruttering av fosterforeldre til oppdraget.

Det er mange tiltak som myndighetene kan sette inn for å løse utfordringene på fosterhjemsområdet. Der det er vilje er det fullt mulig med gode løsninger. Når kommunene har ansvaret blir det varierende kvalitet og rammer – særlig når det ikke er bindende offentlige krav og beslutninger iht. disse, som kan påklages. Staten har kommet med anbefalinger i fosterhjemsstrategien om en del forhold knyttet til fosterforeldrenes rammevilkår. Flere kommuner er nå i ferd med å rette seg etter disse statlige anbefalingene, som må anses som kunnskapsbaserte «bør»-normer for god praksis på området.

Det er en utfordring at man kun ser fosterhjemsavtalen som av privatrettslig karakter, og at det er opp til partene å løse mangler ved denne uten noen overprøvings eller klageadgang. Det går frem av avtalen at fosterforeldre ikke kan henvende seg til Statsforvalter i anledning fosterhjemsavtalen, som anses som en privatrettslig avtale. Funn i undersøkelsen viser også at fosterforeldre ikke opplever de har noen sted å gå ved vansker i sitt samarbeide med barneverntjenesten, som kan gjelde forsterkningstiltak, betingelser eller økonomiske spørsmål i relasjon til fosterhjemsavtalen eller i sitt samarbeide med barneverntjenesten.

Kommuneøkonomiens betydning

At kommuneøkonomien er medvirkende og noen ganger styrende for barneverntjenestens vurderinger av barnets behov for og innvilgelse/avslag på tilpassede hjelpetiltak, er bekymringsfullt. Sett i sammenheng med at kommunenes økonomiske situasjon ikke er styrket etter reformen, rammeoverføringene er proveny finansierte – ikke nye friske midler, lover ikke dette godt for de mest sårbare barna i kommunene. Det må komme et klage- og meglingsorgan inn for å styrke barnets rettssikkerhet og fosterhjemmenes situasjon, og en lov som regulerer barn og fosterhjemmets rettigheter.

Norsk Fosterhjemsforening tok for et par år siden opp med Bufdir og departement om ikke fosterhjemsavtalen og vedtak iht. denne er å anse som offentligrettslige avgjørelser som kan påklages. Vi har gjentatte ganger purret på avgjørelse mht. dette, men har ennå ikke mottatt noe avklarende svar på vår henvendelse.

4.4 Kartlegging av helse og oppfølgingsbehov

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 4.1, 4.2, 4.2.a, 4.2.c, 5.3.)

Store helse og omsorgsbehov

At fosterbarn har store helse- og omsorgsbehov anses som en av de største utfordringene ved det å være fosterforelder. Vi stiller spørsmål til myndighetene ved det at stadig flere barn med store omsorgsbehov skal bo i ordinære kommunale fosterhjem fremfor å få mer spesialiserte tiltak.

Det øker risikoen for at barnet må flyttes fra fosterhjemmet om utfordringene blir større enn fosterhjemmet er i stand til å imøtekomme. At barnet må flyttes fra fosterhjemmet påfører naturligvis en påkjenning og konsekvens som kan bidra til forsinkelse i barnets utvikling. Det er naturligvis også en stor påkjenning for de andre familiemedlemmene i fosterhjemmet om de opplever utilstrekkelighet i sin omsorgsutøvelse, som kan medføre opphør av omsorgsforholdet.

Samarbeidsvansker ved store behov

Der barneverntjenesten og fosterforeldre har ulik oppfatning av barnets utfordringer, oppstår det ofte samarbeidsvansker, som kan medføre risiko for at barnet ikke får de tilrettelagte hjelpetiltak det har behov for. Igjen har ikke fosterforeldrene noen annen instans å henvende seg til ved samarbeidsvansker, eller der det oppstår uenighet om barnets behov.

Barnevernreformen

Med barnevernreformen er det kommunen som har ansvar for helhetlig oppfølging, veiledning og økonomisk finansiering. Det er dermed en stor utfordring og stort ansvar for kommunene og kommunepolitikere å ivareta fosterbarnets behov i fosterhjemmet. Undersøkelsen viser at det er store forskjeller i hvilken hjelp fosterhjemmene får til å utøve best mulig tilpasset omsorg til barnet. Hvordan sikre likhet fremfor ulikhet omkring hvilken hjelp fosterhjemmene gis? Barnet har lite rettssikkerhet om behovet ikke ivaretas. Dette er ytelser som ikke kan påklages, og fosterforeldre har i dag ingen klagerett. Fosterhjemsavtalen gir anvisning på at man må bli enig eller si opp avtalen eller gå til retten om man ikke blir enig. Vi ser det trengs en regulering av fosterhjemsavtalen slik at helheten og barnas rettsikkerhet ivaretas på en mer hensiktsmessig måte enn i dag.

En fosterforelder skriver:

«Barnevernet truer med oppsigelse om vi ikke godtar det de sier, hvem henvender vi oss da til når de har så stor makt?»

4.5 Oppfølging, veiledning og tilretteleggingstiltak

(Dette punktet refererer til Fosterhjemundersøkelsen 2022: 1.11.1.a, 4.3, 4.4, 5.1, 5.2, 7.4-7.9, 7.1.1.b-c, 7.10, 7.11.)

Vi ønsket å kartlegge hvor stort behov for tilrettelegging var og i hvilken grad tiltak gis i samsvar med behovet. Nærmere 70 % av fosterforeldrene svarer ja på at barnet/ungdommen har behov for tilretteleggingstiltak og rundt 40 % av fosterforeldrene er helt el delvis uenig i at fosterbarnet får de tilpassede hjelpetiltak som fosterhjemmene vurderer at barnet har behov for.

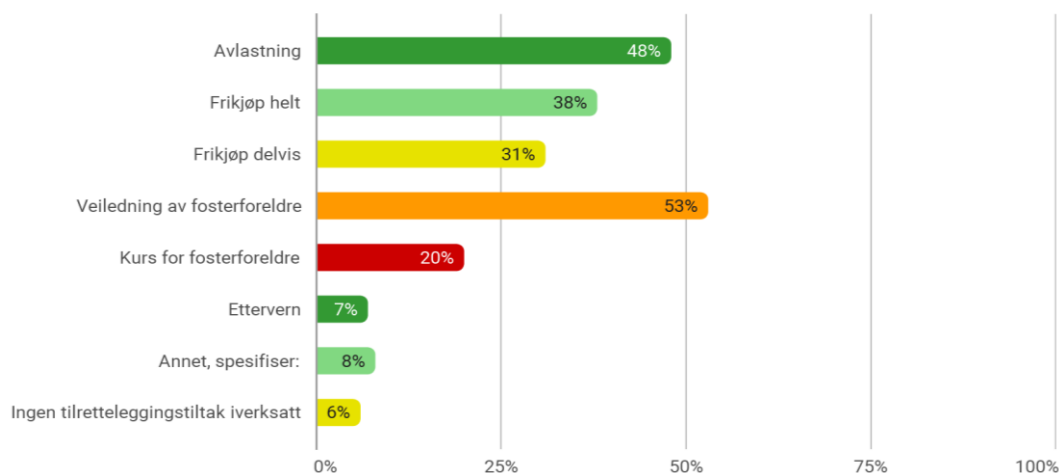
Riktige, tilstrekkelige tilrettelagte hjelpetiltak, skreddersydde til barnet og familien slik at de blir treffsikre, er av stor betydning for at fosterhjemmet skal lykkes i sine omsorgsoppgaver, og for å unngå utilsiktet flytting. Funn viser at det er en god del barn som ikke får de tilrettelagte hjelpetiltakene som fosterhjemmene definerer å ha behov for. Vi viser her til uenighet mellom fosterhjemmene og barneverntjenestene om ulikt syn og definisjon på hva barnet har behov for av hjelpetiltak, og det at økonomien styrer hvilken hjelp fosterhjemmene gis.

En misfornøyd fosterforelder skriver i de individuelle merknadene:

«Vi opplever at barneverntjenesten mener kurs er svaret på det meste, fosterforeldre er svært uenig og har kommet med mange forslag som fremmes for døde ører.»

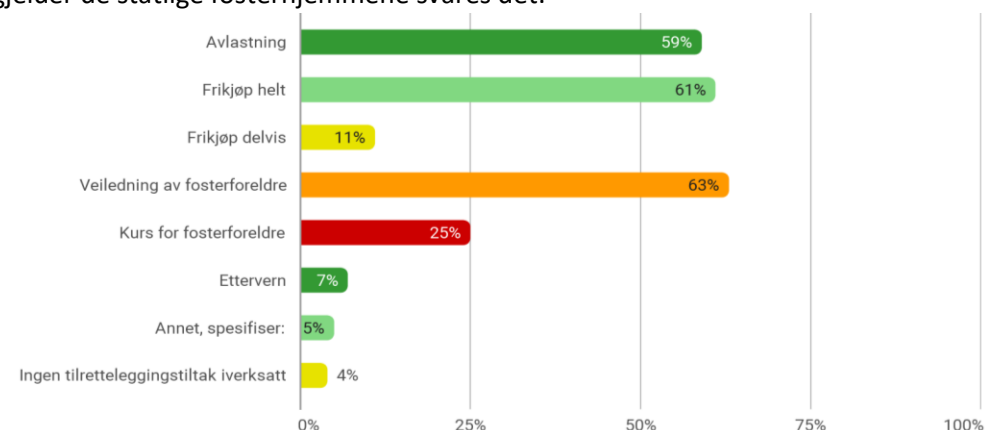
En annen fosterforelder skriver:

«Må hele tiden slåss for å forlenge frikjøp, har ikke fått pensjonsavtale, barnevernsleder tenker hele tiden økonomi, manglende oppfølging.»

4.3.b Hvilke forsterkningstiltak er satt inn i fosterhjemmet for å ivareta barnet/ungdommens tilretteleggingsbehov?

Når det gjelder de statlige fosterhjemmene svares det:

Ettersom barnet og fosterforeldrene ikke har noen som har rett til å klage⁸ på det barneverntjeneste eller andre kommunale eller statlige tjenester beslutter, så er både barn og fosterforeldre reelt sett uten rettigheter. Rett nok kan man gå til Statsforvalter som tilsynsmyndighet, men det er ingen plikt for Statsforvalter til å se på saken og fosterhjemmet har ikke rettigheter i saksbehandlingen. De har hverken innsynsrett eller partsrettigheter for øvrig. Slik klage utsetter også fosterhjemmet for en risiko i forhold til samarbeidsforholdet med barneverntjenesten.

Skifte av kontaktperson

Av ulike grunner er det fremdeles stor grad av skifte av kontaktpersoner i barneverntjenestene. Bytte av kontaktperson kan være en stor utfordring og belastning for barnet og fosterhjemmet. Både for barnet og barneverntjenesten er det av betydning å oppnå et tillitsforhold mellom dem. For barnet kan det ta tid å oppnå denne tilliten til sin kontaktperson i barneverntjenesten. For barn som har levd med ulike belastninger og konsekvenser av omsorgssvikt over tid, vil etablering av tillit være enda vanskeligere. For barn vil det være av stor betydning å ha samme kontaktperson over tid og dermed uheldig å skifte kontaktperson. Som det går frem, opplever fosterforeldre at et stort antall barn ikke har tillit til sin kontaktperson. Det kan henge sammen med barnas erfaring med stadig skifte av kontaktperson. Det bør iverksettes flere tiltak i barneverntjenestene for å redusere skifte av kontaktperson.

Kontaktpersonens mening blir avgjørende for tiltak

Siden det er kontaktpersonen, ikke fosterforeldre, som har avgjørende innflytelse på de tilpassede hjelpetiltak som iverksettes, blir de stadig skiftene av kontaktperson avgjørende for både dårlig kvalitet og stabilitet i hjelpetiltakene.

Langvarige frikjøp ikke dekket opp av rammeoverføringene til kommunene

Funnene viser at en betydelig andel fosterforeldre er frikjøpt helt eller delvis i 2-8 år, og fosterforeldre anser dette avgjørende for å bli i stand til å dekke barnets omsorgsbehov. Tallene viser at det vurderes å være behov for frikjøp av fosterforeldre over lengre tid enn Fosterhjemsstrategiens anbefalinger. Vi anser at dette faktum i liten grad gjengis i offentlige dokumenter som omtaler frikjøp. Her anses dette nærmest som et unntak snarere enn regelen. Vi håper Fosterhjemsundersøkelsene baner vei for en ny forståelse og dokumentasjon av brukernes behov.

Det er bekymringsfullt at det i de økonomiske rammeoverføringene fra staten til kommunene, viser seg at det ikke er tatt høyde for frikjøp i så stor utstrekning som det reelle landskapet viser. Da kan en svak kommuneøkonomi føre til at barn i fosterhjem ikke får de hjelpetiltak de og familien har behov for, og stabiliteten i fosterhjemmet settes på prøve.

Når fosterforeldre frikjøpes, og særlig ved mer langvarig frikjøp, påføres de som nevnt tidligere, ofte en usikker økonomisk situasjon hvor mange ikke får rett til tjenestepensjon og andre rettigheter som arbeidstakere har. De kommer ofte i en uforutsigbar situasjon, og en god del må si opp sitt arbeid utenfor hjemmet grunnet rett til begrenset permisjonstid i arbeidsforholdet. Utfordringene knyttet til frikjøp må det gjøres noe med. Det bør være samfunnet og ikke den enkelte fosterfamilie som skal bære risiko og kostnad knyttet til frikjøp.

Det er grunn til å følge med på om reformens økonomiske følger for den enkelte barneverntjeneste/kommune vil bidra til at færre fosterhjem blir frikjøpt for å ivareta barnets omsorgsbehov på en tilstrekkelig måte.

Veiledning vurderes å være av stor betydning for at fosterhjem skal lykkes i sin omsorgsoppgave, og noen fosterforeldre påpeker er viktig. En stor andel anser at de ikke får den veiledning de trenger.

⁸ Foreldre har rett til å klage, men de er ofte i en vanskelig livssituasjon og har ofte nok med sin egen situasjon og det å være foreldre «på avstand».

4.6 Tilsyn

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 7.12.a)

Det føres kontroll av barnets forhold i hjemmet både fra barneverntjenestens side gjennom oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet, men også gjennom tilsynsførerordningen.

Bostedskommunen har ansvaret for utføring av tilsyn med barnet minst 4 (2) besøk fra tilsynsperson, mens omsorgskommunen har ansvar for minst 4 (2) oppfølgingsbesøk fra barneverntjenesten.

Tilsyn/kontroll av barnets omsorgssituasjon i fosterhjemmet skal utføres av fosterhjems kommunen så ofte som nødvendig. Det går frem av fosterhjemsforskriften at tilsyn med barnet skal utføres minimum 4 ganger i året, men dersom forholdene vurderes som gode og barnet er 15 år eller eldre og har vært plassert i 2 år og samtykker, kan det reduseres til 2 tilsynsbesøk i året.

35 % av de som skal ha minst 4 tilsynsbesøk i året får ikke det. Dette er et tegn på tydelig lovbrudd. Tallene viser at barnets bostedskommune/fosterhjemmets bostedskommune ikke oppfyller lovens krav om tilsyn og fosterhjemsforskriften. Tilsynsperson skal være barnets særskilte uavhengige støtteperson. Tilsynsperson har også en kontrollfunksjon med at barnet får tilfredsstillende omsorg i fosterhjemmet, og at forutsetningene som ble lagt til grunn før barnet flyttet til fosterhjemmet blir fulgt opp. Barnets rettsikkerhet blir svekket der kontrollen av barnets situasjon ikke gjennomføres etter lovens krav.

4.7 Opplæring av fosterforeldre

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 10.1)

Funnene viser at det er alvorlige mangler mht. opplæring og tilstrekkelig opplæring av fosterhjemmene.

Opplæring av fosterforeldre slik at de settes i stand til å øke kvaliteten i deres omsorgspraksis, vurderes som særdeles viktig. Vi ser at fosterforeldre i regelverket har plikt til å ta opplæring, men ser ikke at fosterforeldre gis rett og krav på tilpasset opplæring.

At 42 % at fosterforeldrene ikke fikk realistisk opplæring i forkant av å bli fosterhjem, kan også være med å forklare at en så høy andel fosterforeldre opplevde at omsorgsoppgavene var mer krevende/omfattende enn de forventet.

Norsk Fosterhjemsforening har gjentatte ganger påpekt at fosterforeldre må få en mer realistisk forberedelse på de omsorgsoppgavene, rollen og det begrensede mandatet som fosterhjemmet påtar seg. I dette ligger også de utfordringer som fosterforeldre opplever ved et system som er lite rettighetsbasert, og avhengig av kapasitet og kompetansen hos kontaktpersonen, samt politikken og økonomien i omsorgskommunen.

Fosterhjemmet er muligens også lite forberedt på at de gis så stort ansvar, samtidig som de opplever mangelfull anerkjennelse for sin omsorgsoppgave, og ikke gis tilstrekkelig rettigheter. Å synliggjøre denne situasjonen som mange opplever må være en del av en realistisk opplæring.

Fosterhjemmenes uttalelse om at de ikke har fått en realistisk opplæring i forkant av å bli fosterhjem kan forklares i flere forhold. For det første kan det være at grunnopplæringen (Pride) ikke er god nok. For det andre at fosterhjemmene ikke klarer å omsette teoretisk kunnskap fra grunnopplæringen til å tenke hvordan det de lærer kan oppleves og møtes i egen hverdag, før de har opplevd det å være fosterhjem i praksis. Grunnopplæringen skal gi fosterhjemmene en innføring i hvordan det kan bli å være fosterhjem, men den enkelte deltaker har selv ansvar for forståelse og integrering av den kunnskapen som formidles dem. Ikke alle fosterhjem klarer å omsette teori til hvordan deres hverdag

faktisk vil komme til å bli, før de har erfart det selv. For det tredje kan det forklares med at barneverntjenestene ikke har gitt et tydelig nok bilde av hvordan barnets historie kan gi seg utslag i ulike væremåter i fosterhjemmet.

Gjentakelse av deler av opplæringen vurderes som hensiktsmessig kompetansepåfyll etter at fosterhjemmet har gjort egne erfaringer med barnet og som fosterhjem. Individuell veiledning til fosterhjem av lengre varighet og knyttet til det enkelte barns historie og utfordringer, vurderes som nødvendig. Opplæring i gruppe til fosterhjem vurderes også som svært hensiktsmessig.

Vi ser at der fosterhjemmet har fosterbarn med særskilte utfordringer som skal ivaretas, som annen etnisitet, annen religion, funksjonsnedsettelse og annen seksuell legning, er det alvorlige mangler i opplæringen fosterforeldrene mottar. Dette må det gjøres noe med.

4.8 Samvær og kontakt med foreldre

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 9.1, 9.1.1, 9.1.12, 9.1.3, 9.1.4, 9.1.6, 9.1.7, 9.1.8, 9.1.9, 9.1.10, 9.1.11, 9.2, 9.3, 9.4)

Gode samvær er viktig

Samvær er av stor betydning for barnet, foreldre og fosterhjemmet. Gode samvær mellom barn og foreldre bidrar ofte til å styrke barnets livskvalitet og egen identitet. Ved at barnets historie (fortid) knyttes sammen med nåtid, styrkes relasjonen mellom barn og fosterhjemmet, samtidig som det gir barnet hjelp til å bevare og utvikle relasjonen til sine foreldre og biologisk familie. Det er også det sterkeste virkemiddelet til å kunne muliggjøre en tilbakeføring til foreldrene og/eller biologisk familie.

Samvær som ikke er til barnets beste

Der samvær vurderes å ikke være til beste for barnet, eller der barnet selv faktisk ikke ønsker samvær, kan det imidlertid medføre stor psykisk påkjenning og reaksjoner hos barnet. Disse reaksjonene gir også krevende situasjoner for fosterforeldrene som støtte og reparatør.

Fosterforeldre angir at samværsordning som etter deres oppfatning ikke er til barnets beste, er blant de største utfordringene fosterhjemmene beskriver de har. Det er trolig samvær som er fastsatt på tvers av barnets ønske og/eller gjennomførte samvær som gir barnet vansker eller reaksjoner, som fosterhjemmene oppfatter som utfordrende. Det er bekymringsfullt at barnet i liten grad får medvirke med sin mening i utformingen av hyppighet for samvær og samværets innhold. Bekymring omfatter også barnets rettsikkerhet i spørsmål om fastsettelse av samvær.

En fosterforelder skriver:

«Etter samvær møter vi vårt fosterbarn som uttrykker at vi ikke kan være glad i ham fordi det kun er biologiske foreldre og besteforeldre som kan bli ordentlig glad i et barn.»

Med en tendens til økt antall samvær mellom barn og foreldre/øvrige familie, og der dette er til det beste for barnet, kreves at barneverntjenestene initierer et nært og godt samarbeide mellom foreldrene og fosterforeldrene i forkant av samværene. Dette for at samværene skal bli gode for barnet. Her vurderes at det er hensiktsmessig at foreldrene gis en større rolle og betydning i sitt bidrag til at samværene skal bli bedre for barnet. Å anerkjenne foreldrenes betydningsfulle rolle i et slikt samarbeide omkring barnet kan også føre til færre ankesaker til domstolen.

Ankesaker skaper ofte til uro i barnets liv og usikkerhet omkring varighet på dets botid i fosterhjemmet. Samtidig skal ikke noe barn utsettes for forhold som kan skade dets helse og utvikling.

Barneverntjenestene har en stor oppgave i å sikre at foreldre, fosterhjemmet og barneverntjenesten jobber tettere sammen om hvordan samværene kan bli best mulig for barnet, i samråd med barnet.

Det er ikke samsvar mellom økt samvær etter EMD-dommene og det arbeidet som gjøres før, under eller etter samværene for at samværene skal være gode og til barnets beste. Derfor har Norsk Fosterhjemsforening sett behovet for og utviklet Brobyggerprogrammet. Gjennom å tilby Brobyggerprogrammet til barneverntjenester og andre aktører innen fosterhjemsfeltet, bidrar foreningen til at tjenestene innarbeider nye, aktive handlinger for å fremme godt samarbeide mellom alle involverte voksne omkring barnet. Historien til foreldre og fosterforeldre, som har klart å oppnå dette gode samarbeidet, formidles av personene selv. Til inspirasjon for flere foreldre, fosterforeldre og ansatte i tjenestene. De forteller om hvordan det er mulig å få dette til, til beste for barnet, og også med ønskelige gevinster for alle involverte.

Vi vurderer imidlertid også at hyppig samvær, med økt fokus på gjenforeningsmålet, kan bidra til vansker med å rekruttere gode og nok fosterhjem fremover. Jfr. fosterhjemmenes utsagn om ønske om livslang relasjon til barnet og ønske om langvarighet på omsorgsutøvelsen for barnet, samt at 20 % har familie økning som sin motivasjon.

Det er derfor svært viktig at man i rekruttering og opplæring av fosterhjem er tydelige på at dette er et midlertidig oppdrag, at det kan bli både hyppige samvær og tilbakeføring, dersom dette vurderes til det beste for barnet. Det er dessverre altfor mange fosterforeldre som har blitt rekruttert inn i oppdraget med den forventning om at dette barnet «blir deres». Da kan man også forstå at økt samvær og prosesser med tilbakeføring blir ekstra opprivende følelsesmessig selv om man «kun» er fosterforelder.

Samvær har vært et stort tema i Norge Etter EMD-dommene. I Danmark forberedes en lov hvor barn fra 10 år skal få partsrettigheter og kunne bestemme om det vil ha samvær eller ikke⁹.

En fosterforelder skriver:

«Spørsmål rundt samvær er ofte mer kompliserte enn vil / vil ikke, særlig når forelder er avhengig av rus og/ eller psykisk syk med vold inkludert i miksen. Da blir man en del av kaostilværelsen til bio-forelder, og man står litt maktesløs i forhold til at man er nødt til å utsette barnet for re traumatisering og skuffelser jevnlig, i tilfellet forelder er i det gode hjørnet eller i det hele tatt får til å møte opp. Barn som har vokst opp med rus har en slags "medavhengighet" som gjør at de lager unnskyldninger og forklaringer for alle gangene de blir skuffet - derfor er det vanskelig når de skal uttale seg om samvær. Er det medavhengigheten som snakker? Eller er det lysten relasjonen og gleden? Jeg synes dette blir lite snakket om - at barn skal høres, uten at man forholder seg til bakgrunnen til barnet.»

4.9 Ettervern

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 16.3, 16.3, 16.6, 16.7) og Ung i fosterhjem 2022, kap. 5)

Ettervern er et forsømt område av sentral betydning. Det er av stor betydning å trygge og sikre ungdommenes overgang til voksenlivet. Innhold i ettervern må tydeliggjøres i lov. Ingen ungdom skal være utrygg på at de får trygghet støtte og hjelp i den krevende overgangen til voksenliv og selvstendighet. For samfunnet betyr det også mye å få ungdom til å bli fungerende og trygge voksne.

⁹ Sosial- og Ældreministeriet (2021) <https://sm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2021/maj/bred-politisk-aftale-om-boernene-foerst>

Ettervern er siste mulighet til å gi ungdom omsorg og støtte før deres kontakt med barneverntjenesten opphører.

En ungdom beskriver følgende i undersøkelsen Ung i fosterhjem 2022:

«Burde fått informasjon skriftlig om hva som blir tilbudt og varigheten. Jeg vet ikke hvor lenge jeg kan bo her jeg bor, og redd jeg kan bli kastet ut når som helst...»

Det er viktig å involvere fosterforeldre i forkant av denne fasen, sammen med ungdommen, for å finne gode løsninger. Fosterforeldrene spiller oftest en stor og viktig rolle i de unge voksnes liv. Det er viktig at ikke godtgjøring og utgiftsdekning bare opphører som følge av at ungdommen blir 18 år – dette er ofte en periode med mye utgifter og kan være mye oppfølgingsbehov. Gjenkjennbart for alle familier med en ung voksen i huset.

Det er relativt lav prosentandel fosterforeldre i undersøkelsen som har erfaring med ettervern. Vi antar at dette skyldes at de medlemmene som har svart på undersøkelsen står i et fosterhjemsoppdrag med yngre barn. Når man ikke lenger har fosterbarn eller er fosterfamilie til barn under ettervern, melder man seg oftest ut som ordinært medlem av foreningen og får ikke mulighet til å svare på Fosterhjemsundersøkelsen.

4.10 Barn og unges medvirkning

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 11.1, 7.13, 4.1, 4.4, og Ung i Fosterhjem 2022, kap. 2, 3.2, 3.4)

Manglende medvirkning må anses som lovbrudd. Barn har en grunnleggende rett til å medvirke i egen sak. Man må se de ulike delene i sammenheng. Barn kan lettere medvirke når det er tillit. Funnene viser at tillit ikke er til stede i flere av barnets relasjoner med voksne som skal hjelpe barnet å medvirke.

Det at barn gis anledning til å medvirke i forhold som omhandler og har betydning for dem, er en forutsetning for å finne frem til hva som er til det enkelte barns beste. Igjen vil vi fremheve betydningen av et tett samarbeide mellom barnet, foreldrene, fosterforeldrene og barneverntjenesten for å gjøre en god vurdering av det enkelte barns beste, og for å være brobygger mellom de involverte for sammen å skape et godt liv for barnet. Vi ser alvorlig på funnene om manglende medvirkning og ungdommens manglende tillit i flere av relasjonene.

4.11 Effekt av EMD dommene

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 18.1)

En betydelig andel fosterforeldre opplever endring etter EMD dommene, og at det er negative endringer for fosterbarnet. Det er behov for å se nærmere på tiltak som kan avhjelpe dette, og sikre barns rettigheter, samtidig som man ivaretar føringer fra EMD uten at dette går på bekostning av barnets rettsikkerhet.

Rundt 60 % angir at barneverntjenesten ikke lenger vektlegger barnets beste fordi de er redd for å bryte EMDs føringer.

Uttalelser fra fosterforeldre:

«EMD-sakene og rettssaker har hatt store konsekvenser på fosterhjemsoppdrag, forutsigbarhet og ønske om å anbefale andre å bli fosterhjem. Viktig arbeid for foreningen.»

«Barna vi er omsorgspersoner for har fått kraftig svekket rettssikkerhet etter EMD-dommene.»

«Barnets beste må løftes mye høyere. Biologi er ikke nødvendigvis den beste formen for familieliv, ref EMK art 8.»

Vi kjenner til tilfeller der barnevernet setter inn motivatorer for å få barn som ikke ønsker det, til å bli med på samvær med sine foreldre. Vi kjenner til barn med fluktplaner som de vil iverksette dersom de blir tvunget på samvær. Det er av stor betydning for barn og unges rettsikkerhet og trygghet at de får lov til å være med å bestemme, ikke kun medvirke, ved samvær.

En fosterforelder sier:

«Mange rettsaker og høyt konfliktnivå i forhold til foreldre og deres advokater medfører stress og påkjenninger. Om man får støtte er tilfeldig. Barnet man har omsorg for kan gå tilbake i utvikling, ha stressreaksjoner, og alt påvirker egne barn og familiesituasjon. Samvær kan medføre reaksjoner man må håndtere før og etter samvær, ofte langvarige reaksjoner for barnet. Man må tilrettelegge for samvær, selv om man ser at dette ikke gagnar barnet, og kan sette det tilbake i utvikling. Man har ikke påvirkningsmulighet på beslutningene, samtidig som man ofte har stor rolle i tilrettelegging og må medvirke til samvær og tåle å se hva det utsetter barnet for.»

Vi peker på at man i Danmark skal vedta en lov som gir barn partsrettigheter ved 10 år og at barnet selv kan bestemme samvær¹⁰.

4.12 Tilbakeføring til foreldrehjemmet og det å leve uavklart i midlertidighet i lang tid (Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 14.1, 14.2)

Det er av stor betydning å sikre gode prosesser der tilbakeføring er aktuelt. Sikre støtte og veiledning/hjelp ved tilbakeføring til alle involverte i prosessen. Fosterhjemsomsorgen trenger regler som sikrer ivaretagelse av relasjon mellom fosterbarn og fosterfamilie, også etter en tilbakeføring, der dette er til det beste for barnet.

Fosterbarnets liv i fosterfamilien er også i mange tilfeller å anse som et familieliv som barnet har krav på vernes iht. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art 8. I dag er det ikke regler som ivaretar slik kontakt med fosterfamilien der barnet er tilbakeført sine foreldre.

Som følge av at mange barn har en langvarig botid i fosterhjemmet, er det spørsmål om tilbakeføring er forlatt, eller fortsatt et åpent spørsmål. Det må settes en tidsgrense for hvor lenge barn må leve i midlertidighet. Her bør man se hen til hva som er praksis i de nordiske landene. Sverige er i ferd med å se nærmere på dette.

Vi stiller også spørsmål om i hvilken grad helsefaglige vurderinger og kompetanse blir brukt i vurdering av en tilbakeføring. Barnets psykiske helse og utvikling bør legges stor vekt på i spørsmål om tilbakeføring. Barneverntjenesten mangler helsefaglig kompetanse og bør rådføre seg med kompetent helsepersonell som kjenner barnet.

Effekten av dommene fra EMD har for mange fosterhjem og barn i fosterhjem medført endringer. Mange opplever økt samvær som ikke er til barnets beste. Det skapes mye uro for de barna som aldri

¹⁰ Sosial- og Ældreministeriet (2021) <https://sm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2021/maj/bred-politisk-aftale-om-boernene-foerst>

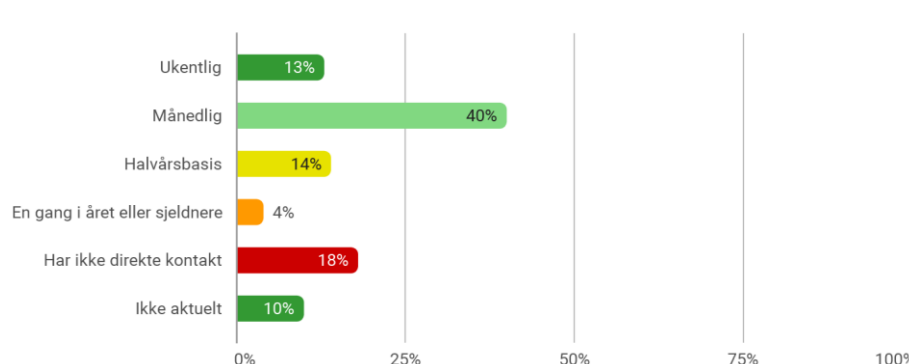
får slått seg helt til ro i fosterhjemmet og som lever sine liv i midlertidighet. En kan også stille spørsmål om dette er i samsvar med barnets rett til helse og utvikling.

Å oppleve at myndighetene ikke tar beslutninger som er til barnets beste, gjør at det å være fosterforelder oppleves som ekstra belastende. Av hensyn til å rekruttere fosterhjem, vil det være av betydning å se hen til hvilke løsninger Danmark og Sverige har i denne type saker.

4.13 Kontakt med foreldre

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 14.1, 14.2, 10.2.a, 10.3, 10.4 og Ung i fosterhjem 2022, kap. 3.3)

Vi ønsket avdekke hvor mye kontakt det var mellom fosterforeldre og barnets foreldre, og spurte hvor ofte en har kontakt med minst en av barnets/ungdommens foreldre:

10.2 Hvor ofte har du kontakt med minst en av barnets/ungdommens foreldre?

God kontakt mellom foreldre og fosterforeldre er av stor betydning for barnet. Gjennom kontakten mellom foreldre og fosterhjem kan foreldre få informasjon om barnets livssituasjon og nåværende interesser/fokus. Dette kan igjen få innvirkning på kvaliteten på samværene. Fosterhjem kan få en oversikt over foreldrenes fungering, og får dermed anledning til å forberede barnet på foreldrenes tilstand før samvær, og kan lettere ivareta barnets reaksjoner etter samvær. Det er gledelig at så mange fosterforeldre har kontakt med barnets øvrige familie.

En fosterforelder skriver:

«Har super kontakt med begge foreldre»

«Ikke vanskelig. Vi møtes til hvert samvær en gang pr mnd - hyggelig og uformell tone.»

En stor del av fosterforeldrene er enige i at de har et godt samarbeid.

Der det er vansker med kontakt

Det er imidlertid en del tilfeller hvor det er vanskelig med kontakt mellom fosterforeldre og barnets foreldre.

Noen fosterforelder begrunner dette slik i sine kommentarer:

«Mor ønsker ikke kontakt med fosterhjemmet, og er ikke enig med bvtj om at barna skal være i fosterhjem.»

«Enveiskontakt stort sett, fosterforeldre som tar kontakt.»

«Moren anker igjen og igjen, fosterbarn ber hun stoppe, hjelper ikke. Advokaten og moren gjør ting vanskelig.»

«Mor er psykisk syk og ustabil. Far virker til å være litt uinteressert i barna.»

Det er nyanser i og forskjell på å ha kontakt og å samarbeide. Begge deler er hensiktsmessig å øke fokuset på.

Å oppnå et godt samarbeide mellom barnet, foreldrene, fosterhjemmet og barneverntjenesten vurderes å være av stor betydning og positiv gevinst for alle involverte. God informasjonsflyt og kontakt mellom alle involverte omkring barnets liv og utvikling i fosterhjemmet vil bidra til at samværene kan bli bedre for barnet og foreldrene.

Barneverntjenesten har hovedansvaret for at et slikt samarbeide etableres og delta aktivt for å sikre at kontakten mellom foreldre og fosterhjemmet videreføres. Det vurderes å være hensiktsmessig at kontakten på sikt foregår direkte mellom foreldre og fosterhjemmet. Fosterforeldre som opplever vansker i kontakt med barnets foreldre, har behov for veiledning, og en og del opplever å ikke få dette. De har og behov for støtte fra barneverntjenesten.

En fosterforelder skriver:

«Barnevernet er ikke til stede i noen form for samvær og følger heller ikke opp etterpå.»

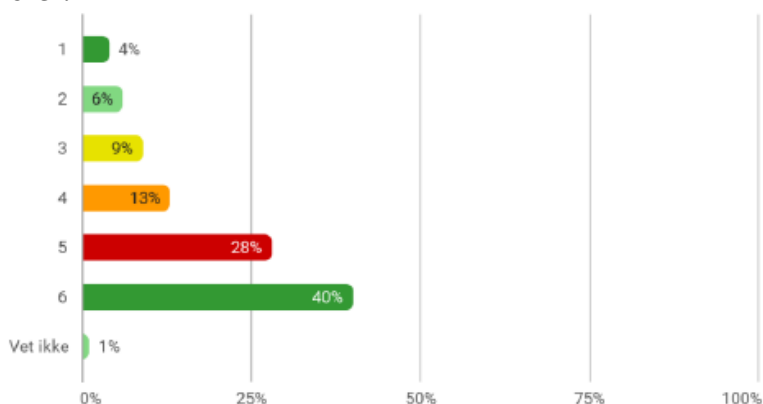
Norsk Fosterhjemsforening bidrar til å sette dette temaet på dagsorden i barneverntjenestene ved å tilby foredrag og nettressurser gjennom prosjektet «Brobyggerprogrammet».

Vi mener at betydningen av samarbeidet mellom de involverte omkring barnet har økt i takt med konsekvensene av EMD-dommene med økt samværshyppighet. Her er det en stor oppgave for barneverntjenestene, og vi viser til verktøyene som finnes tilgjengelige i «Brobyggerprogrammet».

4.14 Samarbeide med barneverntjenesten

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 12.1, 12.2)

Det er av stor betydning for barnets omsorg i fosterhjemmet at det er godt samarbeid mellom fosterhjem og barneverntjenesten. 81 % av fosterforeldrene er helt eller delvis enig i at de har et godt samarbeid, mens 19 % av fosterforeldrene er helt eller delvis uenig i at de har et godt samarbeid med barneverntjenesten (ref. 12.1). Det er positivt at mange fosterforeldre opplever å ha et godt samarbeid med barneverntjenesten, men bekymringsfullt at så mange som 34 % oppgir at de har hatt konflikt og vansker!

12.1 Hvor enig er du i følgende påstand: «Det er et godt samarbeid mellom meg og barneverntjenesten»
Svar på en skala fra 1-6 hvor 1 er uendig og 6 er enig

En fosterforelder skriver:

«Relasjonen mellom fosterhjem og saksbehandler er umåtelig viktig for å trygge oss i oppdraget.»

Det er bekymringsfullt at det i liten grad er hjelp å få ved konflikt, og at fosterforeldre ikke opplever å ha noen som kan hjelpe dem når vansker oppstår. Dette har mye å si for stabiliteten i fosterhjemmet – barn i fosterhjem er helt avhengig av et system som fungerer og voksne som samarbeider. Barneverntjenesten har mye makt, og fosterforeldre har ofte ikke så mye de skal ha sagt der det oppstår konflikt og uenighet. Dette skyldes blant annet at fosterforeldre har lite rettigheter og ingen klageadgang på barneverntjenestens avgjørelser. Dette medfører at også barn i fosterhjem har dårlig rettsikkerhet, når deres nærmeste omsorgsgivere ikke kan klage eller på andre måter stå på for at de skal få de tiltak som trengs for stabilitet og trygghet og riktig omsorg og utvikling.

Som en fosterforelder uttrykker det i kommentarfeltet i spørsmål om årsaken til at fosterhjems plasseringen måtte avsluttes:

«Vi ble ikke oppsagt, men barneverntjenesten ville ikke fornye avtalen.»

En fosterforelder skriver:

«Fosterforeldre må behandles som sakspart - ikke bare tilfeldige oppdragstakere.»

Det er viktig å sikre gode løsninger som bidrar til at konflikter og samarbeidsvansker blir ivaretatt på en god måte. Fosterhjemmenes mangelfulle rettsikkerhet vises der konflikter mellom fosterhjem og barneverntjenesten resulterer i at barneverntjenesten beslutter at barnet må flytte til ny omsorgsbasis, og gir grunn til bekymring. En stor andel flyttinger kunne trolig vært unngått.

En annen fosterforelder skriver:

«Å være fosterhjem er ensomt på alle måter: står alene, ingen rettigheter, en kamp mot systemer for å få ting på plass og stigmatiserende. Mange forventninger til oppdragstakere, men ingen rettigheter.»

Fosterhjem kan vegre seg for å ta opp vanskelige temaer som kan bidra til vansker/konflikter i samarbeidsforholdet mellom dem og barneverntjenesten, de er redde for at barneverntjenesten vil flytte barnet. Samarbeidsforholdet blir langt fra likeverdig, og ikke hensiktsmessig. Foreningen har bedt om et meglings og konfliktløsningsorgan, noe også Fosterhjemsutvalgets rapport NOU 2018: 18 foreslo.

En fosterforelder skriver:

«Må hele tiden slåss for å forlenge frikjøp, har ikke fått pensjonsavtale, barnevernsleder tenker hele tiden økonomi, manglende oppfølging.»

På ulike ordninger ellers i samfunnet er det laget konfliktløsningsordninger/meglingsordninger. Vi peker på [Tvisteløsningsnemnda](#) som avgjør enkelte typer tvister etter arbeidsmiljøloven mellom arbeidstaker og arbeidsgiver, samt en rekke [forbrukerklageutvalg](#) som avgir uttalelser eller avgjør tvister mellom forbrukere og selgere/tjenesteytere, bank, forsikring, flyselskap mm mht. konflikt knyttet til kontrakt. På barnevernsområdet har man en egen [tvisteløsningsnemnd](#) - et uavhengig organ som skal gi rådgivende uttalelser ved uenighet mellom stat og kommune om hvem som skal dekke utgifter til barneverntiltak som er gjort etter barnevernloven. Formålet her er å hindre ressurskrevende og langvarige prosesser ved uenighet.

Det er et paradoks at det på et område som er av så stor betydning for både barn og fosterhjemmene, ikke fins noen å henvende seg til når vanskene oppstår. Dette må det gjøres noe

med. Barn skal ikke flyttes ut av fosterhjem som følge av slike mangler i systemet, eller leve med effekten av dårlige samarbeidsforhold og konflikt.

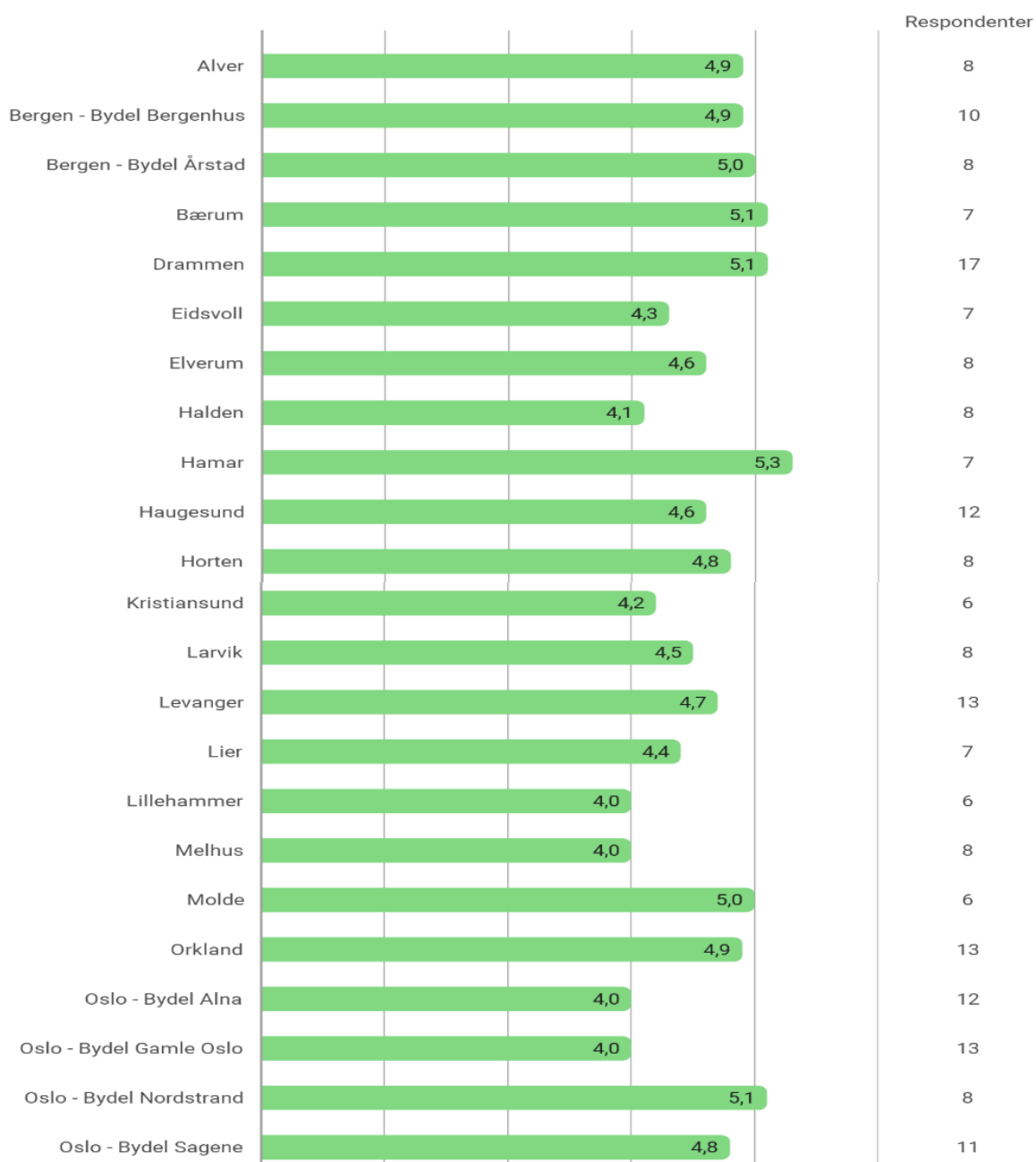
En fosterforelder skriver:

«Har hatt lyst til å si opp avtalen, men har ikke kunnet gjøre det pga. lojaliteten og kjærligheten til fosterbarnet. Vanskelig skvis å stå i! Irritasjon og frustrasjon har sikkert vært merkbart for fosterbarnet selv om vi har forsøkt å skjule det.»

Terningkast til kommunene

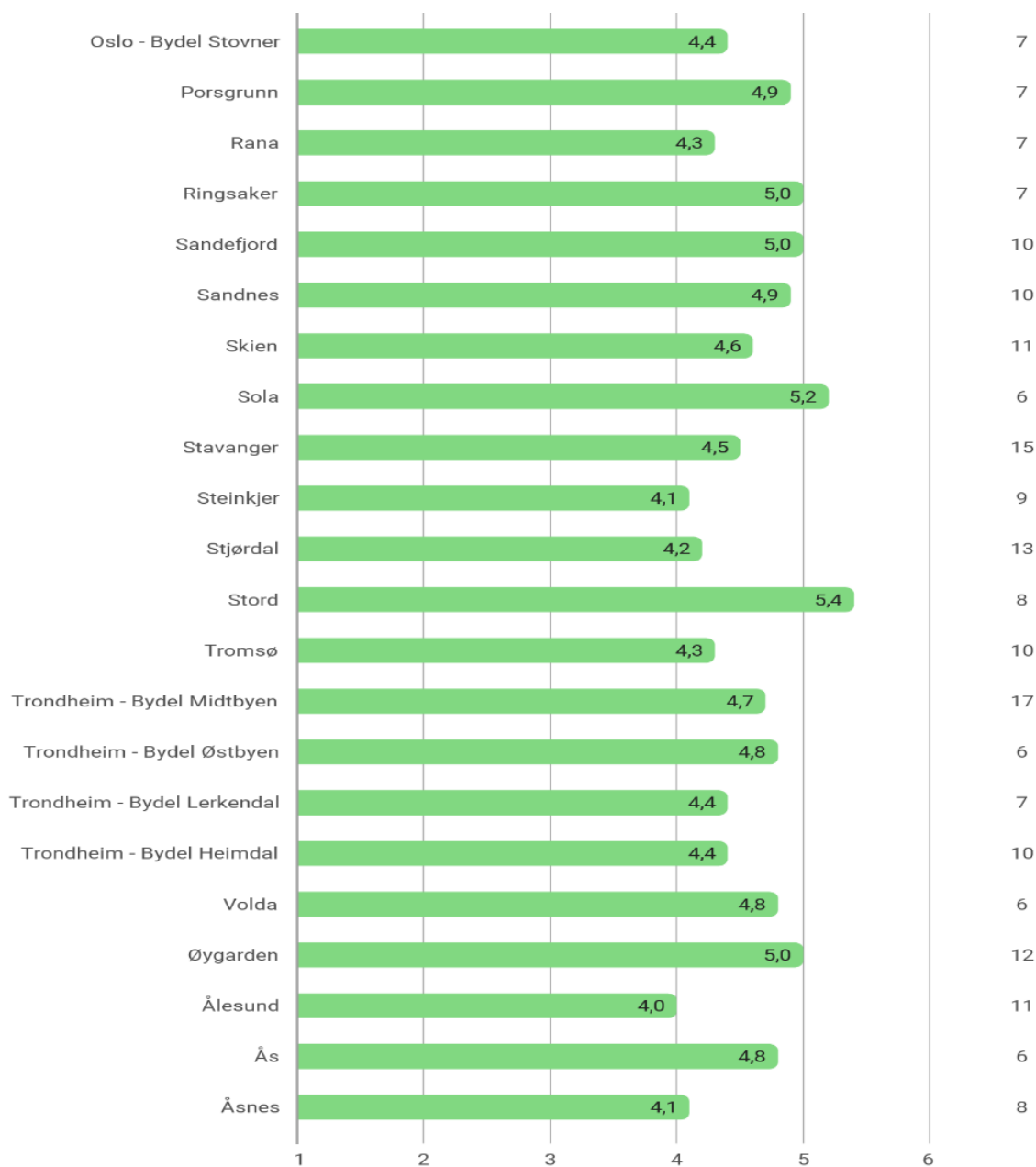
Vi ba respondentene i undersøkelsen gi sin ansvarlige barneverntjeneste terningkast.

Vi har valgt å vise frem de kommunene som hadde 6 eller flere respondenter, og som fikk positiv score fra 4 og oppover. Bra jobba!

Figuren fortsetter på neste side.

18.2 Gi din ansvarlige barneverntjeneste et terningkast mellom 1 og 6 (der 6 er best) for din totalopplevelse av deres oppfølging, innsats, forståelse, samarbeid, etc.

18.2 Gi din ansvarlige barneverntjeneste et terningkast mellom 1 og 6 (der 6 er best) for din totalopplevelse av deres oppfølging, innsats, forståelse, samarbeid, etc.

4.15 Ikke planlagt flytting

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 13.1a, 13.1b)

Brudd eller nesten brudd

5 % av fosterforeldrene har opplevd brudd eller nesten brudd i fosterhjemsoppdraget. Dette skyldes ulike faktorer; at barnet hadde for store behov til at fosterforeldrene kunne gi det god nok omsorg, dårlig samarbeid med barneverntjenesten, hensynet til egenfødte barn og at barnet/ungdommen selv ville flytte. I de fleste tilfellene var det fosterhjemmet som sa opp oppdraget.

Hvem sa opp kontrakten?

I en del tilfeller var det enighet mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene, og i noe mindre grad var det barneverntjenesten som sa opp oppdraget.

Ikke informert om rett til å klage

I tilfeller der barneverntjenesten sa opp oppdraget ble ikke fosterforeldre informert om at de kunne ha rett til å påklage avgjørelsen.

Når kun 5 % av fosterforeldrene oppgir at de har opplevd brudd eller nesten brudd i fosterhjemsoppdraget gir det ikke et representativt bilde på hvor mange som faktisk har opplevd brudd/ikke planlagte flyttinger. Mange av de som ikke har et fosterbarn boende hos seg lenger vil antagelig ikke anse undersøkelsen som relevant for seg. Forutsetning for deltagelse på undersøkelsen vil jo være at man har et fosterbarn boende.

Vi viser til spørsmål 1.4 i undersøkelsen hvor 36 % av barna tidligere hadde vært plassert i annet fosterhjem/institusjon før de kom til fosterhjemmet, for statlige fosterhjem var det 53 % av barna, hvilket gir et bilde på antall ikke planlagte flyttinger.

Det er viktig at barn med store psykiske helseutfordringer og omsorgsbehov ikke plasseres i ordinære fosterhjem som ikke har forutsetning for å håndtere dette. Sett opp mot den lave andel spesialiserte fosterhjem, og at en del barn har meget store helse- omsorgsbehov, kan dette medføre mange unødvendige flyttinger. En flytting har ofte en stor emosjonell og psykisk kostnad både for barnet og fosterhjemmet.

Store kostnader for samfunnet

I rapporten «Samfunnsøkonomisk analyse utført av Stillasbyggerne, Akershus universitetssykehus»¹¹ går det frem at en utilsiktet flytting for ett barn eller en ungdom i løpet av de første 12 månedene kan medføre samfunnsøkonomiske kostnader på 1,1-5.7 millioner kroner. Dersom barnet etter flere flyttinger ender på institusjon, blir beløpet enda større. En institusjonsplass koster i snitt 3.5 millioner kroner hvert år. Et enetiltak koster mellom 15.000-20.000 kroner i døgnet, dvs. 5.5. millioner kroner – 7.5 millioner årlig.

Av funn i denne undersøkelsen ser vi at flere fosterforeldre anser oppdraget til å gå ut over egne barn. Vi ser og her at samarbeidsvansker medfører risiko for brudd i oppdraget.

Foreningen har tatt til orde for at barns rettsikkerhet i fosterhjemmet må styrkes, og at flytteavgjørelser fra barneverntjenesten automatisk må behandles i nemnd, og ikke bare som et vedtak fra barneverntjenesten. Slike avgjørelser har stor betydning for barnet og fosterfamilien, og riktige avgjørelser og betryggende prosess må også sikres.

Manglende informasjon om rettigheter

Det er bekymringsfullt når fosterforeldre ikke opplever at de informeres om rettigheter til å klage på flyttevedtak som barneverntjenesten treffer.

Ved endringer i fosterhjemsavtalen, og forhandlinger i den anledning, kan det også være situasjoner som leder til brudd i fosterhjemsforholdet med konsekvens at barnet må flytte. Vi peker på at barneverntjenesten fritt kan unnlate å forlenge økonomiske rammevilkår, forsterkningstiltak og betingelser, uten at det er klageadgang på dette, og uten at denne type handlinger må treffes som formelle flyttevedtak etter § 4-17 i barnevernloven.

¹¹ Oslo Economics (2021) <https://osloeconomics.no/2021/03/10/samfunnsokonomisk-analyse-av-tjenestetilbudet-til-stillasbyggerne-ved-akershus-universitetssykehus/>

4.16 Pandemisituasjonen og dennes betydning

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 17.2, 17.3, 17.4)

Funnene viser at fosterhjemsoppdraget har vært mer krevende i pandemitiden.

71 % av fosterforeldrene er helt eller delvis enig i at det har vært kritisk i forhold til ivaretagelse av helse til både fosterbarn og fosterfamilie at man ikke har fått tilgang til testing og vaksinesvar på Helsenorge.no (ref. 17.2). Nærmere 50 % av fosterforeldrene opplever at fosterfamilien har vært utsatt for høyere smitterisiko som følge av gjennomføring av samvær og kontakt med ulike personer som ledd i fosterhjemsoppdraget.

Pandemierfaring viser hvor sårbare fosterhjemmene blir når et samfunn er i krise. Det er nødvendig at system fungerer også for barn i fosterhjem. Pandemien har vært en stor belastning for mange fosterhjem, og da særskilt fordi Helsenorge.no ikke har vært tilgjengelig for barn i fosterhjem og fosterhjemmet.

Nå er det på overtid å få offentlige digitale tjenester til å fungere for barn staten har et særskilt ansvar overfor. Fosterhjem og barn utsettes for unødige belastninger. Vi imøteser en snarlig løsning på disse unødvendige vanskene.

4.17 Fosterhjem og minoriteter

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 1.14, 1.14.a-d)

Barn med minoritetsetnisk bakgrunn kommer i liten grad i hjem som har tilsvarende bakgrunn.

Flertallet av fosterforeldre opplevde ikke at det minoritetsetniske perspektivet ble tydeliggjort av barneverntjenesten og at det var en viktig premisse for fosterhjemsoppdraget. Det mangler også på støtte, videreopplæring og lignende for å kunne ivareta barnets rett til kontinuitet i disse spørsmålene. Fosterforeldrene opplever også at det ikke har vært mulig å understøtte barnets kultur og identitet på arenaer på bostedet som barnet har tilgang til.

Det er grunn til bekymring over funn som viser lite fokus på barnets kultur, språk og religion.

I den såkalte Abdi Ibrahim¹² dommen mot Norge avsagt av EMD 10.12.2021 anses barnevernet ikke rettslig forpliktet til å finne et fosterhjem med samme kulturelle bakgrunn som barnets foreldre har, men må gjøre en innsats for å finne det dersom det anses å være til barnets beste og er et ønske hos foreldrene. Foreldre har rett til å oppdra sine barn etter egen overbevisning, og dette er en del av retten til familieliv. Når omsorgen er overtatt, vil religion da eventuelt praktiseres gjennom samvær. Man må legge opp til så mye samvær at man ikke utelukker gjenforening. Barneverntjenesten bør gjøre et seriøst forsøk på å finne et fosterhjem som vil ivareta barnets kultur og religion, og vurdere alternative måter barnet kan utvikle denne delen av sin identitet og tilhørighet til biologisk slekt på, og dokumentere dette arbeidet.

Det er behov for å styrke tiltak og hjelp til fosterbarn med minoritetsetnisk bakgrunn. Rekruttering av fosterhjem til barn med minoritetsbakgrunn bør gis mer fokus. Opplæring av de minoritetsetniske fosterhjemmene bør spesialiseres med kjente utfordringer de kan møte som følge av å leve i to kulturer og ivaretagelse av begge disse.

¹² Fontene (2022) <https://fontene.no/barnevern/dette-betyr-den-siste-emddommen-for-barnevernet-6.47.844975.253e433be3>

4.18 Rett til familieliv i fosterfamilien

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 1.3, 1.6, 2.4.c, 11.3, 2.1.2)

En betydelig andel av barna har langvarig botid i fosterhjemmet. 80 % av fosterforeldrene hadde forventning om langvarig plassering, og at de skal ha livslange relasjoner til barnet. De anser at barnet har sitt familieliv i fosterfamilien og at barnet er fullverdig medlem av familien.

Det at barn kan ha rett til familieliv i fosterfamilien iht. EMK art 8 og krav på vern om dette, er i liten grad omtalt eller kommet til uttrykk i norsk barnevernlov.

Det som omtales er rett til familieliv med biologisk familie. I mange tilfeller er det riktig, mange barn har sitt familieliv primært i sin biologiske familie, men i mange tilfeller har barnet en slik tilknytning og relasjon til fosterfamilien at det er der man har sitt familieliv, og i flere tilfeller kan det også skifte på eller gjelde begge steder. Retten til familieliv i fosterfamilien er og et familieliv som må reguleres i norsk lov og ivaretas i praksis. Dette er en stor mangel som må gjøres noe med i utviklingen av barnas rettsikkerhet.

4.19 Offentlige strategier på fosterhjemsfeltet – barnevernsreform og fosterhjemsstrategi

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 6.b, 6.c, 6.1)

Både barnevernsreform og Fosterhjemsstrategi ble innført 1.1.2022.

Majoriteten av fosterforeldrene har svart at de ikke er kjent med Fosterhjemsstrategiens anbefalinger til kommunene om økonomiske rammevilkår til fosterhjemmene. De nye statlige anbefalingene for økonomiske rammevilkår i fosterhjemsstrategien, gjelder fra 1.1.2022. Formålet med anbefalingene er å bidra til større forutsigbarhet for fosterhjemmene ved at de kan vite hva som gjelder, slik at det blir mindre forhandlinger og ulikheter mellom fosterhjem i Norge.

6 % svarte ja på om deres avtale med kommunen var gjennomgått og fornyet i forhold til de faglige anbefalingene til Bufdir, mens 73 % svarte nei, og rundt 20 % visste ikke dette.

Enkelte fosterforeldre skriver:

«Avtalen har ikke blitt gjennomgått på flere år. Sist den ble snakket ble vi varslet om at alle fosterhjem skulle nedjusteres.»

«Usikker på om det har med det å gjøre, men de ønsker endring i avlastning til et billigere økonomisk alternativ for kommunen.»

«Har ikke hatt kontakt med barnevernstjenesten enda i år så vet ikke. Normalt at vi får plutselige endringer etter besøk.»

«Antar at eventuelle endringer først vil merkes når nåværende avtale skal fornyes. Det er nevnt fra omsorgskommune at de ikke har god råd.»

Med barnevernsreformen er det kommunen som har overtatt eneansvar for kommunale fosterhjem mens staten overføre midler via rammetilskudd.

Den statlige refusjonsordningen, som innebar at barneverntjenesten kunne søke om refusjon til Bufetat der kostnadene til forsterkningstiltak for barnet i fosterhjemmet oversteg et visst beløp, ble avvirket. Foreningen har vært bekymret for konsekvensen av dette.

Undersøkelsen ble gjennomført kort tid etter at barnevernreformen trådte i kraft – slik at det ennå er for tidlig å trekke konklusjoner basert på funnene. Foreløpig ser det ut til at reformen ikke har fått store konsekvenser for fosterhjem og tiltak. Dette er et forhold foreningen vil følge tett opp i neste års undersøkelse. Foreningen har vært bekymret for konsekvens av dette.

En fosterforelder skriver dette om konsekvens av reformen:

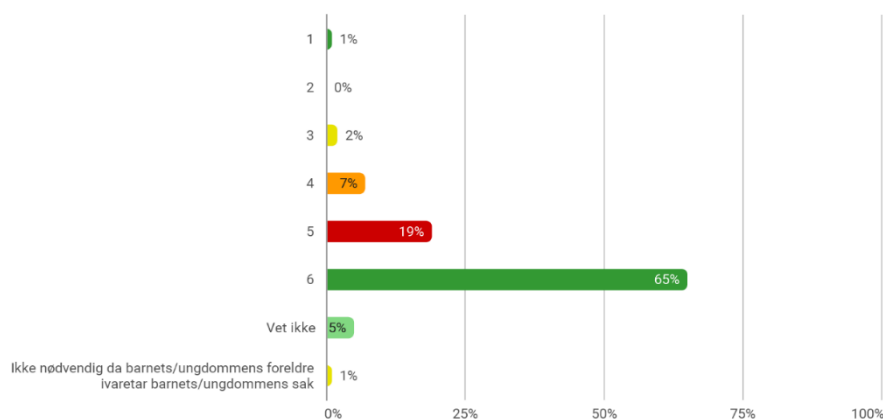
«Jeg hadde god kontakt og veiledning av Bufetat tidligere, men etter den nye reformen 01.01.22 kan ikke de være involvert lenger og jeg «står alene» i utfordringene»

Henvendelser på vår nasjonale rådgivningstelefon og likeperson henvendelser, viser at mange kommuner ikke følger de statlige anbefalingene iht. Fosterhjemsstrategien. Uttalelsene som er gjengitt over med kommentarer fra fosterforeldre, er illustrerende for hvordan mange fosterforeldre opplever kontraktsforholdet – hvor barneverntjenesten ensidig endrer rammebetingelser og forhold, uten at fosterforeldre har noe de skal ha sagt til dette.

4.20 Rettigheter som fosterforelder til å ivareta barnets/ungdommens interesser

(Dette punktet refererer til Fosterhjemsundersøkelsen 2022: 15.1, 11.2)

Fosterforeldre anser det avgjørende at de som fosterforelder får rettigheter til å uttale seg og rett til å påklage avgjørelser som gjelder barnets sak for å kunne ivareta barnets beste.

15.1 Hvor enig er du i følgende påstand: «Det er avgjørende at jeg som fosterforelder får rettighet til å uttale meg og rett til å påklage avgjørelser som gjelder barnets/ungdommens sak for å ivareta barnets/ungdommens beste.»
Svar på en skala fra 1-6 hvor 1 er uenig og 6 er enig

Funn viser at fosterforeldre har et sterkt ønske om å ha rettigheter til å ivareta barnets interesser. Manglende rettigheter gjør at man blir vingeklippet omsorgsgiver.

En fosterforelder uttaler:

«Å være fosterforeldre og fostersøsken må anerkjennes med partsrettigheter og styrking rettigheter generelt. I dag er fosterhjemmene rettsløse og får dermed ikke løftet barnets stemme og barnets behov i tilstrekkelig grad. Dette er et system som barna taper stort på.»

Mange fosterforeldre får ikke innsynsrett i viktige dokumenter. Det er da illustrerende at en stor andel fosterforeldre ikke vet om barneverntjenesten dokumenterer i barnets journal beslutninger det er forpliktet til å dokumentere og journalføre.

Fosterforeldre har jo vanligvis ikke rett til innsyn grunnet manglende partsrettigheter i barnets sak. Mens man i de fleste tilfeller ellers i samfunnet har mulighet til å klage på forvaltningen, gjelder ikke dette på fosterhjemsområdet. Her har man unntatt klageadgang på forvaltningens avgjørelser ved å lage en privatrettslig avtale (Fosterhjemsavtalen) hvor man uttrykkelig regulerer i avtalen at avgjørelser iht. denne ikke kan klages til Statsforvalter. Dette er en merkelig konstruksjon og i strid med den rettighets og systemtenkning som gjelder ellers i forvaltningsretten.

Barn i fosterhjem er meget sårbare i det de er avhengige av offentlige vedtak og tjenester, men hvor de som oftest kjenner barna best – fosterforeldrene – ikke har noen rettigheter til å ivareta deres beste. Dette er det store behov for at myndighetene forstår rekkevidden av og gjør noe med.

Det er et stort paradoks at fosterforeldre betros den daglige omsorgen 24/7 for et sårbart barn, men ikke har prosessuelle rettigheter til å ivareta barnets sak. Etter at barnet har bodd i fosterhjemmet over tid, er det som regel fosterforeldrene som kjenner barnet fungering best. Barnets foreldre er ofte ikke til stede på en slik måte at de kan påklage forhold og ivareta barnets beste i fosterhjemmet.

Skifte av kontaktpersoner, eller at kontaktpersonen har geografisk avstand fra der barnet bor, tilsier at barnet blir ekstra sårbart når ikke omsorgsgiverne kan ivareta barnets interesser og derved også sakens opplysning. Vi opplever gjentatte ganger at fosterforeldre forteller at de ikke får innsyn i barnets sak, grunnet at de ikke har noen parts eller klagerettigheter. Dermed kan de heller ikke sørge for at evt. feil korrigeres og saken opplyses til barnets beste.

5. Undersøkelsen «Ung i fosterhjem 2022»

– vurderinger av noen av funnene med referanse til spørsmålene i undersøkelsen

I år har ungdommer som bor eller har bodd i fosterhjem fått en egen undersøkelse!

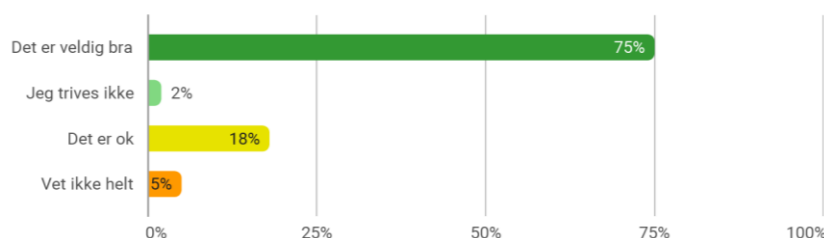
Ungdommer mellom 17-25 år som bor i et fosterhjem eller som er tilknyttet et fosterhjem under ettervern har fått tilsendt undersøkelsen, og til sammen 162 ungdommer svart helt/delvis på undersøkelsen, som fått navnet Ung i fosterhjem 2022.

5.1 Hva kjennetegner ungdom tilknyttet ettervern og hva er deres oppfatning av fosterhjemsrelasjonen?

(Dette punktet referer til Ung i Fosterhjem 2022: 1.2. 1.3,6.1, 6.1.a)

81 % av ungdommene som har svart bor i fosterhjem, mens 13 % har flyttet ut med tilknytning til fosterhjemmet. Det store flertall av ungdommene er enten i skole eller som lærling. Mange av disse ønsker å ta høyere utdanning etter videregående eller starte å jobbe.

Majoriteten av ungdommene opplever det veldig bra å bo i fosterhjem eller ha ettervern i tilknytning til fosterhjemmet:

1.3 Hvordan opplever du det å bo i fosterhjem eller ha ettervern i tilknytning til ditt fosterhjem?

En av de unge voksne skriver:

«Jeg snakker med fostermor minst en gang hver dag. Jeg er verdens heldigste som har verdens beste fostermor»

Vi ser også at de fleste som er i fosterhjem eller tilknyttet fosterhjem i ettervernperioden er sysselsatt med viktige aktiviteter som videreutdanning i denne perioden.

5.2 Ungdommens oppfatning av samvær og kontakt med foreldre

(Dette punktet referer til Ung i Fosterhjem 2022: 3.1, 3.1.a, 3.3, 3.3. a)

Flertallet av ungdommene har eller har hatt samvær med sine foreldre. Av disse anser mer enn 50 % at det har vært bra, mens en del synes det har vært belastende.

Enkelte uttalelser fra ungdommene om samvær:

«Har bare med pappa for tiden, men jeg elsker det.»

«Det kommer an på hvordan pappa oppfører seg.»

«Er tungt, men holder ut.»

«Ubehagelig når jeg hadde, nå har jeg ikke kontakt med mor.»

Flertallet av ungdommene (66 %) har kontakt med sine foreldre utenom samvær, og de fleste (64 %) opplever det bra å ha slik kontakt.

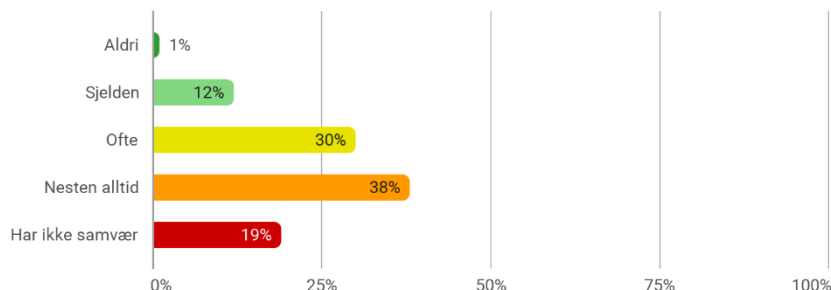
Vi ser at samvær og kontakt for flertallet av ungdommene er forbundet med noe positivt. Vi ser også at det for enkelte ikke er bra, og at det er noen som like fullt opplever de må holde ut samvær.

5.3 Ungdommens medvirkning

(Dette punktet referer til Ung i fosterhjem 2022: 2.1, 2.2, 3.2, og 3.4)

I underkant av 40 % av ungdommene opplever at de nesten alltid får medvirke, si sin mening og bli lyttet til før barnevernet beslutter i viktige spørsmål som gjelder ungdommen. En høyere andel opplever de får medvirke i fosterhjemmet.

Når vi spør ungdommen om de opplever å ha fått være med å medvirke om samvær med sine foreldre, svarer de slik:

3.2 Opplever du at du fikk/får være med å medvirke (si din mening og bli lyttet til) om samvær med dine foreldre?

Ungdommers rett til medvirkning er av fundamental betydning for beslutninger som tas for og om dem, og en sentral rettighet. Dette er en viktig og ofte avgjørende del av det å fastslå hva som er til barnets beste. Vi er derfor bekymret for at ikke flere ungdommer opplever å få medvirke i spørsmål om samvær

Samvær er en meget viktig del av det å bo i fosterhjem. Ungdommers medvirkning i utformingen av samværene, både hyppighet og innhold, vurderes å være av stor betydning for ungdommen. Det å kjenne seg meningsberettiget i eget liv, og det å ha innflytelse på hvordan samværene med foreldre kan bli for dem, er nødvendig og viktig læring for et selvstendig liv.

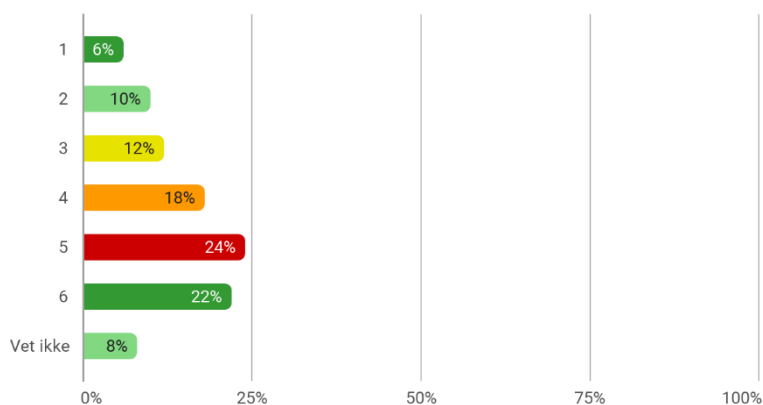
Det er gjort mer arbeid i barneverntjenestene de siste årene med å etterleve at barn får medvirke i eget liv og beslutninger som tas for dem. Svarene fra ungdommene viser at det fremdeles gjenstår en del arbeid for at alle barn skal kunne medvirke i beslutninger i deres liv. Barneverntjenestene er lovpålagt å dokumentere hvordan barnet har medvirket og hvordan barnets mening er vektlagt i beslutningene som tas.

For ungdom å oppleve at alle involverte omkring dem (foreldre, fosterhjem og barneverntjeneste) samarbeider om hvordan de alle kan bidra til at ungdommens samvær blir så gode som mulig, er essensielt. Dette gjelder tilsvarende for alle andre barn som har to hjem. Alle involverte har gevinst av et slikt samarbeid.

5.4 Ungdommens erfaringer i møter med kontaktperson, tilsynsperson og tillitsperson

(Dette punktet referer til Ung i fosterhjem 2022: 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.4.a, 4.4.b)

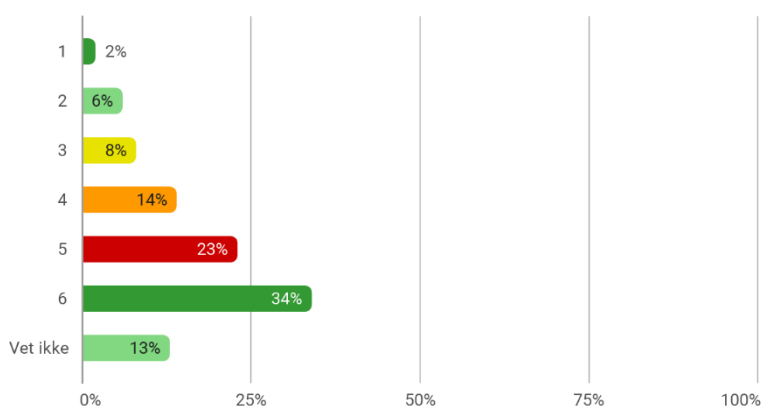
For at ungdommene skal kunne medvirke på en god måte er det viktig å ha trygghet og tillit til viktige personer som skal bidra til at medvirkningsretten ivaretas. Vi ønsket derfor avklare hvor trygg ungdommen var på sin kontaktperson:

4.1 Hvor trygg var/er du på din kontaktperson i barnevernet?

Svar på en skala fra 1-6 hvor 1 er ikke trygg i det hele tatt og 6 er kjempetrygg

Vi stilte samme spørsmål i forhold til hvor trygg ungdommen var på sin tilsynsperson:

4.2 Hvor trygg var/er du på din tilsynsperson?

Svar på en skala fra 1-6 hvor 1 er ikke trygg i det hele tatt og 6 er kjempetrygg

Vi ser at flere er trygge på sin tilsynsperson enn sin kontaktperson. I dette bildet hører også med at rundt 40 % av ungdommene ikke hadde en tillitsperson. De aller fleste som hadde en slik tillitsperson svarte at de var trygge på tillitspersonen.

Det er forskjell på tilsynsperson og tillitsperson. Tilsynsperson fører tilsyn med ungdommen i fosterhjemmet, men tillitsperson kan bistå ungdommen i møter med barneverntjenesten hvor man skal gis anledning og legges til rette for medvirkning.

Man må styrke arbeidet med å bygge tillit mellom ungdom og viktige personer i barnevernet. Det er essensielt at ungdom skal kjenne seg trygge på sin kontaktperson i barneverntjenesten for at ungdommen opplever å få tiltak som er til ungdommens beste og få til et godt samarbeide.

Selv om det er en god del ungdommer som har svart at de er trygge på sin kontaktperson, er det bekymringsfullt at det ikke er enda flere. Trygghet i relasjonen vil være av betydning for i hvilken grad ungdommen benytter seg av mulighet til å medvirke i vurderinger og beslutninger som kontaktpersonen tar for deres liv.

For å komme frem til hva som er til barnets beste, er som nevnt ungdommens medvirkning av sentral betydning. Selv om det er en god del flere som har tillit til sin tilsynsperson enn til kontaktperson, er det fortsatt en del som ikke har det. Dersom tilsynspersonen skal kunne avdekke og utføre sin kontrollfunksjon er det viktig at ungdommen opplever tillit til tilsynspersonen. Er det ikke trygt, vil man ikke fortelle om forhold som oppleves som vanskelig. Det bør jobbes med å styrke forhold av betydning for tillit. Man må også se dette forhold i sammenheng med skifte av tilsyns og kontaktpersoner i løpet av ungdommens botid i fosterhjemmet, da det tar tid å opparbeide trygge relasjoner.

Det at en stor del av ungdommene ikke har noen tillitsperson kan muligens bidra til å forklare at ikke alle opplever trygghet i relasjon til kontaktpersonen, og ikke alle opplever at de får medvirke. Informasjon til ungdommen og fosterhjemmet om denne rettigheten til å ha tillitsperson må styrkes, og det må dokumenteres at dette er ivaretatt.

5.5 Ungdommens forhold til ettervern

(Dette punktet referer til Ung i fosterhjem 2022: kap. 5)

18 % av ungdommene vet ikke hva ettervern er. De aller fleste ungdommene hadde snakket med barneverntjenesten om ettervern, og med fosterforeldrene. En mindre andel hadde snakket med foreldre og venner om dette.

Av kommentarfeltet går det frem en rekke spørsmål og kommentarer fra ungdommene. Det er mye de lurer på om ettervern:

«Hvor mye hjelp kan jeg få – hvor er grensen på denne hjelpen?»

En skriver:

«Burde fått informasjon skriftlig om hva som blir tilbudt og varigheten. Jeg vet ikke hvor lenge jeg kan bo her jeg bor, og redd jeg kan bli kastet ut når som helst.»

«Hva skjer når jeg er 18 og skal flytte ut for meg selv?»

«Lurer på masse, men barnevernet sier jeg må vente.»

Det er veldig viktig å styrke satsing på ettervern slik at det blir forutsigbare ordninger med rettighetsbasert innhold. Ungdom har stort behov for trygghet om fremtiden. Det er helt kunstig for mange, at bare fordi de blir 18 år, så er man over i noe diffust og uforutsigbart som kalles ettervern. Ettervern er den siste muligheten før ungdommen går over i en tilværelse uten oppfølging fra barnevernet – til å lage trygge gode og forutsigbare hjelperammer.

Vi vet at fosterforeldre spiller en stor og viktig rolle i ettervernfasen, og har hyppig kontakt med barnet når de har flyttet fra fosterhjemmet.

Utvidelsen av aldersgrensen for ettervern fra 23 år til 25 år var viktig og et godt steg i å sikre unge i fosterhjem en rettighet for god overgang til voksenlivet. Nå gjenstår det å fylle dette med et reelt innhold for den enkelte ungdom. Dette hjelper lite med en utvidelse enn så lenge denne ikke følges opp med konkrete og forutsigbare tiltak for ungdommene.

6. Hva sier funnene om behov for endringer i fosterhjemsomsorgen?

Funnene fra undersøkelsen viser behov for en mer forutsigbar, skreddersydd, og stabil fosterhjemsomsorg, uten at private hjem må bære økonomisk og juridisk risiko.

Kompleksiteten må hensyntas - skreddersøm, skreddersøm, skreddersøm til det enkelte barn og familie. Dette må gjenspeiles i måten barneverntjenestene jobber på i større grad enn i dag.

Fosterhjemslandskapet er komplekst, ett av de mest komplekse i barnevernet. Feltet er preget av sterke emosjoner, ofte store helse- og omsorgsbehov, kompliserte faglige og juridiske vurderinger, og en meget stor variasjon og bredde. På den ene siden barn som ikke har store omsorgsbehov, som fungerer godt i skole, til barn med store omfattende traumer, behov for mye helsehjelp og tilretteleggingsbehov.

Det er saker hvor det er godt samarbeid mellom foreldre, fosterforeldre og barneverntjenester, og andre saker hvor det er stadige rettssaker, fosterforeldre som utsettes for hets og trusler fra foreldre. Barn som kommer i vanskelige lojalitetskonflikter. Saker hvor det er kidnappingsfare og barn er på sperret adresse.

Heldigvis også mange barn i fosterhjem som opplever godt samarbeid mellom barneverntjenesten, foreldre og fosterforeldre og der det er hyppig kontakt og støtte og hjelp mellom familiene.

Staten kan ikke delegere ansvaret – kun oppgavene

Det er mye som må forbedres. Når staten delegerer oppgavene og det økonomiske ansvaret for fosterhjemsomsorgen til kommunene, må man sikre ivaretagelse av at dette ikke går ut over omsorgen for samfunnets mest sårbare barn. Staten kan delegere oppgavene, men Staten kan ikke delegere seg bort fra ansvaret. Barnevernreformen må sikres statlig fullfinansiering. Forsterkningstiltak til barn i fosterhjem og finansiering av tiltak til unge under ettervern, må baseres på faglighet og skreddersøm med utgangspunkt i behov. Kun kunnskapsbaserte og faglige vurderinger må være tungtveiende dersom slike tiltak ikke skal finansieres. En slunken kommuneøkonomi kan ikke være begrunnelse for at disse barna og de unge ikke skal få de tiltak innen helse og omsorg som de har krav på.

Vi viser her til at alle tiltak for barn skal utformes ut fra hensynet til barnets beste, og Barnekonvensjonen også fastslår at myndighetene er forpliktet til å treffe alle egnede tiltak for å fremme fysisk og psykisk rehabilitering av barn som har vært utsatt for vanskjøtsel, utnyttning eller misbruk, eller nedverdiggende behandling mm.

Det er stort behov for å etablere et klageorgan

Mange kommuner sliter med å ivareta kvalitet i sine tjenester. Samtidig mangler fosterhjemsfeltet mekanismer for å ivareta svikt slik at ikke det går ut over barn i fosterhjem og deres fosterfamilie.

Man kan neppe tenke seg et mer omfattende og inngripende oppdrag som det å være fosterhjem, bli en offentlig familie, og prisgitt et samarbeide uten påvirkningsmulighet og innflytelse.

Vi har saker hvor det er dårlig samarbeidsforhold mellom barneverntjeneste og fosterforeldre, hvor fosterforeldre ligger «lavt i terrenget» og som er engstelige for at barneverntjenesten vil flytte barnet til et annet fosterhjem, eller ikke fornye kontrakt, eller gi langt dårligere kontraktsbetingelser slik at man fremprovoserer at fosterhjemmet sier opp avtalen.

Mange steder går det bra, takket være dedikerte og dyktige barnevernansatte og fosterforeldre. Det er fosterforeldre som ikke kan få fullrost sin barneverntjeneste nok, og som opplever et enormt engasjement og støtte og hjelp fra sin barneverntjeneste.

Men der det ikke går bra, mangler løsninger som ivaretar at oppsigelse ikke blir utfallet ved uenighet, dårlig kvalitet i tjenestene og dårlig samarbeidsklima. Da er det barna som nok en gang bli utsatt for svikt, denne gangen fra det offentlige. Det er behov for et klageorgan relatert til avgjørelser og forhold som gjelder barn i fosterhjem og deres omsorgsgivere. Fosterhjemsfeltet er komplekst og krever spesialisert tilsyns og ettersyns kompetanse. Statsforvalter må utvide sitt saksområde til å behandle saker på fosterhjemsfeltet. Fosterforeldre må sikres at de ikke får en oppsigelse i retur, når de tar opp forhold med barneverntjenesten som de mener er mangelfulle eller har dårlig kvalitet.

Fra tilfeldighet og vilkårlighet til kunnskapsbaserte, transparente kriterier

Hvilke kunnskapsbaserte kriterier er det som avgjør om et barn trenger et ordinært fosterhjem, et ordinært forsterket fosterhjem, et spesialisert fosterhjem eller bo på institusjon? Vi har i flere år stilt dette spørsmålet til fagdirektoratet og andre innen fagområdet, men ikke fått svar.

Hva blir egentlig forskjellen i realiteten mellom kommunale fosterhjem som er forsterket, og de spesialiserte fosterhjemmene? Dersom dette skal være et nivå over de forsterkede fosterhjemmene, som skal ivareta barn som trenger et alternativ til institusjon, må dette skillet i tiltak tydeliggjøres. Barn i fosterhjem er som alle andre barn, men de har vært utsatt for store påkjenninger i sitt unge liv. Barn går igjennom ulike stadier i sin prosess, hvor puberteten kan utløse ekstra utfordringer som må tas på alvor. Kommunale fosterhjem kan i mange tilfeller ha barn med store omsorgsbehov som like gjerne kunne vært i spesialiserte fosterhjem.

Det er behov for skreddersydde og fleksible forsterkningstiltak som kan skaleres opp og skaleres ned i henhold til barnets utvikling, behov og smerteuttrykk. Skreddersydd fleksibilitet med forutsigbarhet for omsorgsgiverne, slik at disse ikke løper privat juridisk eller økonomisk risiko.

I dag opplever mange fosterforeldre at de må «slåss» for å bli trodd når de beskriver barnas helse- og omsorgsbehov. Det er heller ikke sjelden vi får inn meldinger om at barneverntjenesten setter BUPs faglige anbefaling til side, og holder på sine egne prinsipper. Det er god fosterhjemsomsorg og god samfunnsøkonomi å sette inn forsterkningstiltak der det uttrykkes behov for dette, og der det kan faglig forsvares ut ifra helsefaglig og eller barnevernfaglig ståsted.

Nå har vi beskrevet hvordan situasjonen er, behovet for tiltak og endringer, basert på stemmene fra de som har skoene på. Nå ligger ballen hos myndighetene til å oppfylle sine forpliktelser. Norge har ikke råd til å la være, og det haster!

Sammen, synlige og sterke – for barna!

Vedlegg

[Fosterhjemsundersøkelsen 2022](#)

[Ung i fosterhjem 2022](#)